

AZ ERDŐ

1989. NOVEMBER • XXXVIII. ÉVFOLYAM 11. SZÁM

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT

ERDÉSZETI LAPOK

124. ÉVFOLYAMA

TARTALOM

KÖZGYÜLES (Jérôme René)	— — — — —	477
Az 1989. év emlékérmesei	— — — — —	478
Dr. Herpay Imre: Megnyitó	— — — — —	482
Az erdőgazdálkodás értékelése és illeszkedése a reformfolyamatokba (dr. Herpay Imre)	— — — — —	483
Gáspár-Hantos Géza: Főtitkári beszámoló	— — — — —	488
Dr. Anda István: Ellenőrző bizottsági jelentés	— — — — —	494
A „GYORSAN NÖVŐ FAFAJOK TERMESZTÉSE” tudományos ülészakon elhangzott előadások kivonatos közlése	— — — — —	497
Dr. Somkuti Elemér: Hatalom, tulajdon, hatékonyság	— — — — —	516
Dr. Lükő István: Az erdőtervezők szociológiai vizsgálata	— — — — —	519
Szodfridt István: Afrika erdőgazdaságáról	— — — — —	522

Címkép: A közgyűlés elnöksége (fotó: Prág F.)

A hátalapon: 88 éves bükkös a kőszegi hegyvidéken (Fotó: Pőcze T.)

СОДЕРЖАНИЕ

Общее собрание Венгерского Лесного Общества в 1989 году	477
Краткое изложение докладов конференции: „Выращивание быстрорастущих пород”	497
Д-р Э. Шомкути: Власть, собственность, эффективность	516
Д-р И. Люко: Социальная анкета среди лесоустроителей	519
Д-р И. Содфридт: О лесном хозяйстве Африки	522

CONTENTS

The Convention of the Hungarian Forestry Association 1989	477
The briefed version of the lectures delivered on the conference on fast growing species	497
Somkuti, E.: Power, ownership and effectivity	516
Lükő, I.: A sociological study on forest surveyors	519
Szodfridt, I.: About the African Forestry	522

A soproni Roth Gyula Erdészeti és Faipari Szakközépiskola (9400 Sopron, Szt. György u. 9. — Pf. 26.) 1990-ben

ERDŐGAZDÁLKODÁSI-, VADGAZDASÁGI-, ERDÉSZETI NÖVÉNYVÉDŐ
szakon technikusminősítő vizsgát szervez. Jelentkezési határidő: 1990. január 31.

Tájékoztatót, jelentkezési lapot az iskola küld az érdeklődőknek.

A Z-ERDŐ — Az Országos Erdészeti Egyesület kiadványa. A szerkesztőség címe: 1061 Budapest, Anker köz. 1. Telefon: 225-683. A szerkesztésért felelős: dr. Solymos Rezső, címe: 2000 Szentendre, Római sánc u. 17. Telefon: 26-10-764.

★

Kiadja: a Delta Szaklapkiadó és Műszaki Szolgáltató Leányvállalat, 1053 Budapest, Kossuth L. u. 17. Telefon: 1174-793. Felelős vezető: BUDAI FERENC főigazgató. Egri Nyomda, 3301 Eger, Vincellériskola u. 3. Felelős vezető: Kopka László. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest XIII., Lehel u. 10/a. — 1990 — közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással, a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Egyes szám ára: 20,— Ft. Előfizetés fél évre: 120,— Ft. egész évre: 240,— Ft. Megjelenik havonta. Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, 1389 Budapest, Pf.: 149

Az évi előfizetés ára: 7 dollár.

HU ISSN 0014-0031

INDEX: 25 508

KÖZGYŰLÉS

1989, augusztus 12.

Egyesületünk közgyűlését a FALCO Fakombinát által rendezett *Vas megyei fagazdasági napok*-hoz kapcsolódva Szombathelyen tartotta. A közgyűlést megelőző két napon a vállalatot *dr. Schmidt Ernő* vezérigazgató mutatta be videóval illusztrált előadásban. Ezt követően autóbuszkörutakon, személyesen is megismerkedhettek a résztvevők elgondolásainak helytállóságával, a vállalati eredmények részleteivel.

A közgyűlés színhelye a megyei művelődési és ifjúsági központ színházterme volt, játékkerén felállított elnökségi asztal, felette jelmondatként a vállalat hitvallása:

A hatékony erdőgazdálkodás alapja a korszerű faipar.

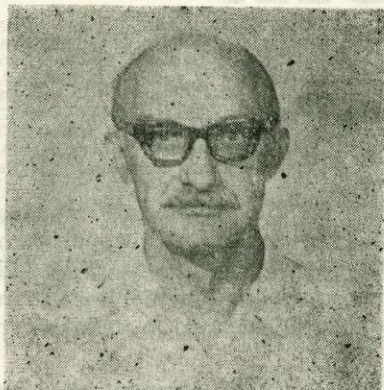
Az ülést, az eddig megszokottnál kisebb létszámú résztvevő előtt *dr. Herpay Imre* egyesületi elnök nyitotta meg. Ezt követően a külföldi vendégeknek adta meg a szót, és ennek során az egyesületünkkel szorosabb kapcsolatot tartó német, osztrák és szlovákiai barátaink küldötteinek meleg hangú üdvözlései hangzottak el. Ezután került sor *Gáspár-Hantos Géza* főtitkárnak az egyesület éves munkáját értékelő beszámolójára, melynek végén az „Alapszabályok” 6.052 pontjának alapján — a vezető szervek és a titkárság közötti közvetlen munkakapcsolat fenntartása érdekében — javaslatot tett *dr. Marjai Zoltánné* ügyvezető titkárnak az elnökség tagjává választására. A közgyűlés a javaslatot egyhangúlag elfogadta. Ezután hangzott el az ellenőrzőbizottsági jelentés az elmúlt évi helyzetről és a jövő kilátásairól. *Dr. Anda István* bizottsági elnök által előadottakat a közgyűlés ugyancsak egyhangúlag elfogadta.

Rövid szünet után a kitüntetések átadása következett. *Dr. Bondor Antal*, a díjbizottság elnökének ismertetése szerint az Országos Erdészeti Egyesület elnöksége 1989-ben. az egyesületben végzett kimagasló társadalmi munkáért és a magyar erdészet, az erdőgazdaság fejlesztésében elért eredményekért „BEDŐ ALBERT”-emlékérmeket adományozott

Keresztes György erdőmérnöknek,
Krämer Antal erdőmérnöknek és
Schmotzer András erdőmérnöknek;

KAÁN KÁROLY-emlékérmeket adományozott

Horváth Tibor erdőszaktikusnak,
dr. Mollay Jánosné Madas Gabriella erdőmérnöknek és
Ott György erdőmérnöknek.

KERESZTES GYÖRGY
erdőmérnök

A FALCO Fakombinát nyugalmazott főmérnöke. A szakma minden ágában nagy hozzáértéssel, jártassággal dolgozott. A fakombinát jogelődjénél erdőművelői, majd szakfelügyelői munkát végzett. Aktív pályafutása utolsó évtizedeiben osztályvezetőként, végezetül főmérnökként, az erdőgazdálkodás szakmai irányítója volt. Utólérhetetlen helyismeret, megfontolt, szélsőségektől mentes cselekvés, értelmes kompromisszum jellemezte szakmai tevékenységét.

Az OEE-nek 1950 óta tagja. Nemzedékeket nevelt az erdő szeretetére, a gyakorlati, terepi erdész munka becsülésére.

KRÄMER ANTAL
erdőmérnök

A Mecseki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság vezérigazgató-helyettese. A korszerű erdőgazdálkodás egyik vezéregyénisége. Sokat tett a fakitermelési technológiák korszerűsítésében, irányításával megvalósult a hosszúhetényi korszerű alsórakodó, bevezette a forwarderes közelítést, az aprítéktermelési rendszert, a KSK-kötélpályát. Mindig elsőbbséget biztosított a természetes erdőfelújításnak, megalapozta a mesterséges erdőfelújításokhoz szükséges, jó minőségű csemetetermesztést. Ennek érdekében koncentrálták a csemetekerteket és az erdőgazdaság sajátosságainak megfelelő csemetetermelési rendszert alakítottak ki. Nagy gondot fordít a természetvédelemre, és arra, hogy a Mecsek erdei a kirándulónak, üdülőknek, turistáknak kellemes élményt nyújtsanak.

Az OEE-nek 1957-től tagja. Az erdőhasználati szakosztály és AZ ERDŐ szerkesztőbizottságának tagja.

SCHMOTZER ANDRÁS
erdőmérnök

Az Egri Erdőfelügyelőség igazgatója. Különböző beosztásaiban munkássága alatt megteremtette az erdőművelés, fahasználat, fafeldolgozás egységét. Szakmai munkássága során a tartamos erdőgazdálkodás, az ágazati összhang megteremtése érdekében tevékenykedett. Súlyponti feladatként kezelte az erdő- és vadgazdálkodás összhangjának közelítését.

Az OEE-nek 1962 óta tagja. Előbb a helyi csoport szervezőtitkára, majd titkára, 1985-től, 1976-tól az erdővédelmi szakosztály titkára, 1985-től annak vezetője, az OEE elnökségének tagja.

HORTVÁTH TIBOR
erdésztechnikus

A Balatonfelvidéki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság keszthelyi erdészetének vezetője. Gazdasági munkáját mindenkör nagy szorgalommal végezte és végzi jelenleg is. Irányításával erdészete rendszeresen az elsők közé tartozik. Széles körű tájékozottsággal, jó szakismerettel rendelkező szakember. Kimagasló eredményeket ért el az erdőfelújítások, erdőtelepítések, a Kis-Balaton—Hévíz környéki védőfásítás, a hévízi parkerdő felújítási és karbantartási, a vízügyi csatorna menti fásítások, a csemetetermesztési, erdősítési munkálatok során. Minden újra gyorsan reagáló, kísérletező szakember.

DR. MOLLAY JÁNOSNÉ
MADAS GABRIELLA
erdőmérnök

A Tanulmányi Állami Erdőgazdaság hegyvidéki erdészet nyugalmazott erdészvezetője. Családi örökségként hozta magával az erdők mélységes szeretetét és azt a kötelezettséget, hogy a soproni erdőket a mai kor követelményeinek megfelelően fejlessze tovább. Nagy lelkesedéssel bővítette az erdők üdülési, turisztikai lehetőségeit. Két új kilátótorony létesítése is maradandóan jelzi eredményes tevékenységét. Nevéhez fűződik a közjóléti fejlesztés egyik speciális megoldása: a soproni ünnepi hetek alkalmával, a sétaerdő egyik szakaszára kivezetett hangszórókon halk zene közvetítése, más- hol és máskor sohasem átélt élményt nyújtva a látogatóknak. A Lővérekben

kijelölte és megvalósította az első hazai tanösvényt.

Az OEE „Erdők a közjóért” szakosztályának tagja.

OTT GYÖRGY
erdőmérnök

A szőcsénypusztai erdőgazdasági szakmunkásképző iskola nyugalmazott igazgatója. Nevéhez fűződik a fiatalok erdőgazdasági szakmunkás képzés indítása, alapjainak lerakása — 1962-ben Barcs—Középrigócon és 1963-ban Szőcsénypusztán. Jelentős tevékenységet fejtett ki a felnőtt szakmunkás-képzés területén, ezzel is segítette a vállalatok munkaerő-gondjainak megoldását.

Az OEE oktatási és közművelődési bizottsága munkáját ifjú tagok bevonásával szakmai tanácsadással segítette. Az erdőgazdaságoknál szerzett termelési, szervezési gyakorlatát hasznosította a szakoktatásban.

Az elnökség az egyesületben végzett, kimagasló társadalmi munkájáért és a magyar mikológia fejlesztésében elért eredményeiért a CAROLUS CLUSIUS-
emlékérem kitüntetését adományozta

*dr. Rimóczy Imrének, a Kertészeti és Élelméztudományi Egyetem
adjunktusának. (A kitüntetett a kitüntetést a mikológiai társaság őszi
rendezvényén veszi át.)*

DR. RIMÓCZY IMRE
egyetemi adjunktus

*1971 óta vesz részt a mikológiai tu-
dományos és ismeretterjesztő munkában.
Tudományos tevékenységét a vadon ter-*

*mő, illetve egyes termesztett gombafa-
jok mikromorfológiai, cönológiai, ökoló-
giai, élettani vizsgálatai témában fej-
ti ki. Nagyszámú hazai és külföldi pub-
likációja jelent meg. Egyetemi doktori,
illetve kandidátusi címét hasonló téma-
körökben végzett munka eredményeként
kapta meg. Az OEE Mikológiai Társasá-
gának 1968 óta tagja, 1985 óta vezetősé-
gi tagja. Kezdeményezője annak a vál-
lalkozásnak, amely az egyesület kiadásá-
ban magyar nyelvű gombahatározó meg-
jelentetését tűzte ki célul. Hosszú időn
át a gombaszakoktatási bizottság titká-
raként is tevékenykedett.*

*Dinamikus egyéniségét a magyar mi-
kológusok, természetbarátok országszer-
te ismerik és becsülik. A mikológia te-
rületén — az Országos Erdészeti Egye-
sület keretében és azon kívül — vég-
zett értékes tudományos, szakmai és hal-
latlanul kiterjedt ismeretterjesztő-felvilá-
gosító tevékenysége alapján érdemesül a
CAROLUS CLUSIUS-emlékéremmel való
kitüntetésre.*

Egyesületünk javaslatára a magyar erdészet fejlődését elősegítő, a szakmai
érdekeket magas szinten képviselő, az e téren végzett, kiemelkedő egyesületi
társadalmi munkásság elismeréseként, a művelődési miniszter a SZOCIALISTA
KULTÚRÁÉRT kitüntetését adományozta

*dr. Rácz Józsefné Schneider Ildikó dr. erdőmérnöknek, az Erdészeti
és Faipari Egyetem múzeumi igazgatójának.*

A magyar erdészetben belül a termelőszövetkezeti erdőgazdálkodás fejlesztésében elért eredményei elismeréseként, egyesületünk javaslatára, a TOT elnöksége KIVÁLÓ TERMELŐSZÖVETKEZETI MUNKAÉRT kitüntetését adott

*Nagy Lászlónak, az Őriszentpéteri Őrség Tsz erdő- és fafeldolgozó
egység vezetője részére.*

Az eddig elhangzottak feletti vita megnyitásával a hozzászólások sorát
Simon László, a Mátrafüredi Erdészeti Szakközép- és Szakmunkásképző Is-
kola igazgatója nyitotta meg, bejelentve, hogy helyi csoportjuk „Erdők és fák
háza” címen panteont létesít jeles személyiségek, események, tárgyi emlékek
összegyűjtésére, őrzésére és ehhez a szak támogatását kérte. A közgyűlés az
elnök javaslatára úgy határozott, hogy a javaslattal való foglalkozást az el-
nökségre bízza. Dr. Vidovszky Ferenc az ülés előtt sebtében osztogatott „vita-
indító gondolatsor”-t átfutva, különösen a tulajdon kérdésének rendezéséhez

sürgetett hatékony szakmai befolyást. *Dr. Csötönyi József* az erdőgazdálkodásban dolgozó szakértelmiség közérzetének túlzott optimizmusra okot nem adó voltát panaszolta, és az egyesületben az emberi tényezővel való fokozottabb foglalkozást kért, a vezető szervezetben több mezőgazdasági érdekeltséget kívánt látni, mivel a „nagy zöld program” 80%-a a mezőgazdaságban fog megvalósulni. *Jérôme René* az erdőgazdálkodás céljának szabatos megfogalmazására, az eszközöknek alkalmazásában a pillanatnyi és a távlati rugalmas kezelésére figyelmeztetett.

Gémesi József az ágazatvezetés részéről üdvözölte a közgyűlést, helyeselte a választott jelmondatot, röviden vázolta a szakma előtt tornyosuló feladatokat és egységes szakmai állásfoglalás megteremtését sürgette. *Dr. Farkas László* elismerőleg szólt a FALCO eredményeiről, majd felhívta a figyelmet a Kiskunhalasról indult környezetvédelmi innovációs munkára; MAGYAR ERDŐKÉRT címen, gyorsabb információt lehetővé tevő sajtótermék indítását vette fel, végül olcsóbb vándorgyűlések rendezését javasolta. *Dr. Andor József* véleményét egy idézettel fejezte ki: „A fák elárulják egy nép erőnyeit — és bűneit”. *Dr. Bartucz Ferenc* a vertikális integráció 20 évét méltatta, aminek legszebb eredményét itt, nyugaton, Szombathelyen szemlélhetjük. Most újra sorsfordulóhoz érkezünk, az ilyen fejlődést országosan általánossá kell tennünk, de ehhez az kell, hogy valamennyi erdő kincstári legyen, és egy újabb 1040-es rendelet szülessen. *Dr. Bolla Sándor* a közgyűlési jelmondatnak olyan átalakítását kívánta, amelyben az egyenrang, a kölcsönös egymásra utaltság jut kifejezésre.

Dr. Soós Gábor ny. államtitkár, a testvéri Agrárgazdasági Tudományos Egyesület elnöke és az MTESZ alelnöke, mindkét szerv részéről üdvözölte a közgyűlést. A szövetség példamutatónak tartja a vándorgyűlések céltudatos rendezését. Ez, körbejárva az országot, általánossá teszi a fejlődést. Az egyesület működését dicséretesnek tartja, kezdeményezőkéssége az elhamarkodott erdő-törvény-javaslatnak napirendről való levételében. elismerésre méltóan mutatkozott meg. Az erdő- és a vadászati törvény megfelelő kialakítása ma a legfontosabb feladat. Az eddig elkészült javaslatok a véleményező szervek részéről változatos megítélésben részesültek, a vélemények rendkívül szerteágazóak. A belső értékelések után a javaslatok majd társadalmi vitára kerülnek, ebben majd érvényesülnie kell annak a szemléletnek, hogy az ország egész fejlődésébe kell az erdészetnek is bekapcsolódnia. Egyetértését fejezte ki Csötönyivel az emberi tényező előtérbe helyezésében. Ezután a szövetség szervezeti kérdéseivel foglalkozott, tájékoztatást adott a változásokról, további elgondolásokról, amelyekről majd a szövetség jövő októberi kongresszusán döntenek.

Több hozzászólás nem lévén, az elnök köszönetet mondott a rendkívül színvonalas rendezésért, mély elismerését fejezte ki a vállalat munkáját, eredményeit illetően látottakról, tapasztaltakról. A közgyűlést azzal zárta, hogy a következőre jövő tavasszal kerül sor Budapesten — tisztújítással és alapszabály-módosítással egybekötve.

Jérôme René

MEGNYITÓ

Közgyűléseink „vándor” jellege azt a célt szolgálja, hogy a szaktársadalom más-más vidék erdőgazdálkodását ismerje meg, azok sikereiből és gondjaiból okuljon. Már évek óta várunk erre a lehetőségre, hogy az egyesület tagsága megismerhesse a szakmának nagyságban és összetételben egyedülálló vállalatát. Nem lehet feladatomban, hogy értékeljem a látottakat. Elég talán annyit mondani, hogy velem együtt valószínűleg sokan sajnálják, hogy nincs két-három ilyen kombinátunk. Csak a legnagyobb elismerés hangján lehet beszélni arról az alkotóerőről, tervezői kreativitásról és fegyelmezett munkáról, amely mindezt létrehozta. Jó volt látni a magas színvonalú, fegyelmezett szakmai munkát. A magam részéről elsősorban ezt ajánlom a tisztelt közgyűlés figyelmébe.

Nem kevésbé figyelemre méltó az a szemlélet, amelyet *Schmidt* vezérigazgató kialakított és következetesen megvalósított: a tartamosság elvére épülő erdőgazdálkodás alapja és biztosítéka a prosperáló fafeldolgozás, mert a vállalat nincs rászorulva, hogy felélje jövőjét. Voltak, akik szívesen követték volna a szombathelyi példát és nem csak rajtuk múltott a sikertelenség.

A minőségi változásokat — amilyen ez a kombinát is — mindig szakmán belüli mozgalmak előzik meg, amelyek valamilyen célt tűznek ki és ennek helyességéről kívánják meggyőzni a közvéleményt. Eközben kölcsönhatás jön létre a mozgalom szóvivői és a szaktársadalom, valamint a megvalósításhoz szükséges erőforrások birtokosai között. Ez nélkülözhetetlen a mozgalom sikere érdekében, mert egyébként nehéz megtalálni a cél elérésének reális útját.

A mozgalmak kialakulásának előfeltétele, hogy az élénk egyesületi élet alkalmakat teremtsen az eszmecserékre. Eltekintve korunk túlhajszoltságától, ez csak akkor jöhet létre, ha elismerik és becsülik az egyesület közvéleményt összegező és formáló szerepét. Ha ez nem így van — esetleg éppen ellenkező a törekvés — akkor a döntéshozók természetesen nem igénylik a degradáló szervezet véleménynyilvánítását. Egyesületünk múltjában mindig voltak olyan gazdasági vezetők, akik átlátták az egyesületben folyó élet gazdaságra gyakorolt előnyeit, és lehetőségeit mindannyiunk javára használták ki. Az egyesület — alapszabályának megfelelően — mindig is a fejlődést szolgáló mozgalmak helye volt. Itt kell kialakulnia annak a közmegegyezésnek, amelyre biztosan lehet alapozni minden jogalkotást. Itt kell kialakulnia annak a közszellemnek, amely rendeletek nélkül is helyes cselekvésre kényszerít. Ez a közszellem az elsődleges, mert ha ez hiányzik, akkor a legjobb jogalkotás is hatástalan.

Örömmel állapíthatom meg, hogy évek óta folyó vitáink első eredményeként a MÉM—EFH olyan erdőszetpolitikai megújítást irányzott elő, amely figyelembe vette az OEE elnöksége által elfogadott anyagot. Az OEE és a főhatóság közötti, évtizedekig meglevő jó együttműködés látszott ébredezni. Az erdőtörvény teljes titokban előkészített, részleges módosítása sajnos olyan mértékű aggodalmakat ébresztett, hogy választmányunk jónak látta az Országgyűlés elnökétől a törvényjavaslat visszavonását kérni. Megértették kérelmünket és a javaslatot visszavonták.

Itt is hangsúlyozni szeretném, hogy nem a törvényhozás akadályozásáról van szó, csupán azt szeretnénk kérni, hogy a szaktársadalom által megvitatott elő-

terjesztések kerüljenek a törvényhozás elé. Az erdészetpolitikai irányelvek példája bizonyítja, hogy meg lehet találni az összhangot és ez mindennél jobban szolgálja az előterjesztő tekintélyét.

Folyamatban van az erdőtörvény teljes szövegének előkészítése. Véleményünk szerint alapos vizsgálatokkal és sok vitával lehet csak kialakítani az új erdőtörvény időtálló szövegét és ehhez idő kell. Korábban egyetértettünk a MÉM—EFH-val abban, hogy 1990 végén lehet egy jól előkészített törvényjavaslatot benyújtani.

Egyre inkább látom, hogy az egész erdőgazdálkodás kardinális elve a „tartamosság”, ezért erre kell az erdőtörvényt is alapozni. Kiosztottunk az ülés előtt egy anyagot, amely olyan nyelven fogalmazza meg a tartamosság elvét és más, orientáló tényeket, amely közelebb áll a gazdaságpolitika tervezőihez, mint a mi hagyományos vagy ökológiai kifejezéseink. Az itt felsorolt szempontok alapján lenne célszerű foglalkozni a magántulajdonba adás és a birtokfogalom feltételeivel, az ültetvényekkel, a tsz-erdők kérdéseivel. Az anyagot hangsúlyozottan vitaelőkészítőnek szánom, nem álláspont, nem ajánlás, nem javaslat. Kérem tagságunkat, foglalkozzanak ezekkel a kérdésekkel, hogy minél eredményesebben vehessenek részt az erdőtörvény előkészítésében.

Nehéz év előtt állunk. Az erdőtörvény, a vadászati törvény, alapszabálymódosítás, programelőkészítés új vezetőségválasztás több évre is elegendő feladat lehetne, nekünk pedig csak hét-nyolc hónap áll rendelkezésre. Ugyanekkor munkahelyeinken továbbra is fenn kell tartani azokat a szép eredményeket, amelyeket vállalatunk az utóbbi években elérték. Tehát mind munkahelyeinken, mind az egyesületben, rendkívüli feladatok előtt állunk, amelyeket csak nagy összefogással oldhatunk meg. Remélem, hogy ezekben a sorsdöntő időkben a szakmát megosztó magatartás meg fog szűnni és olyan jövőt alapozunk meg, amely a társadalom jelenét és jövőjét egyaránt szolgálja. Az egyesület 1989. évi közgyűlését Kőlcsey szavaival nyitom meg:

Hass, alkoss, gyarapíts, s a haza fényre derül!

AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS ÉRTÉKELÉSE ÉS ILLESZKEDÉSE A REFORMFOLYAMATOKBA

(Vitaindító gondolatsor)

Az Országos Erdészeti Egyesület elnöksége 1989 januárjában elfogadta az erdészeti politikánk megújításának alapelveit (EPMA — lásd: AZ ERDŐ 8. sz., Egyesületi Közlemények között). Ebben már — mindenki mást megelőzve — foglalkozott az ágazat tulajdoni és szabályozórendszerének illeszkedési lehetőségeivel, figyelembe véve a népgazdaságban kialakuló rendszert. A szervezeti rendszer az előbbi kettő függvénye, ezért ez a kérdés fő témaként nem merült még fel. A kérdéskomplexum megvitatása egyre sürgetőbbé válik, mert nyilvánvalóan megelőzi az erdőtörvény megszövegezését. A teljesség igénye nélkül szeretném felvázolni a törvényszerűségeket és lehetőségeket, amelyek meghatározzák, hogy mit és milyen keretek között tehetünk, mit szabad tennünk.

Az alábbi összefoglalást egy kis létszámú kollektíva készítette. Nem tudományos értekezés, nem állásfoglalás, nem tervezet. Célja a viták megalapozása és az időtálló döntések tényezőinek áttekintése abban a felfogásban, ahogy napjainkban a gazdasági kérdéseket vizsgálják. Ha egyesületünk tagsága részben vagy teljesen egyetért ezzel az anyaggal, ill. az itt felvetett kérdésekben állást fog foglalni, akkor a már elfogadott EPMA részévé fog válni.

I. Az erdőgazdálkodás fogalma és célja

Az erdőgazdálkodást minden mértékadó államban külön nemzetgazdasági ágazatként kezelik. Ennek okaival az EPMA-ban már foglalkoztunk. A napjainkban kialakult fogalmazással: Az erdő természeti erőforrás, egyúttal az emberi környezet nélkülözhetetlen elemeként működő, különleges „tőke”. A cél a tőke anyagi és immateriális hozadékának folyamatos (örökös) fenntartása, ill. fokozatos bővítése, a lehetséges határig.

A cél tehát a „tartamosság”, amely az erdőgazdálkodás lényege, elsődleges nemzetgazdasági célja. Az erdőgazdálkodás reformját erre az elsődleges célra kell alapozni.

A „tartamosság” előtérbe helyezése ugyanis megőrzi az erdővagyonat anélkül, hogy a jelen társadalmat fosztaná meg az arányos tőkehozadéktól. Nem a tőkét akarjuk felhalmozni a jövő generáció számára, csupán a tőke jövőbeni hozadékát (kamátát) akarjuk mai beavatkozással fenntartani vagy lehetőleg növelni. Ez még akkor is hosszú távú társadalmi kötelesség, ha adott időszakban és helyen az ehhez szükséges befektetések nagyobbak a pillanatnyi hozadéknál. A mai érdekviszonyok negatív hatásainak kivetítése a több évtizedes jövőre, súlyos társadalmi bűn. A „tartamosság” kiemelését erősíti, hogy ez megfelel egyúttal az erdő környezetvédelmi szerepének is.

Azt is deklarálni kell, hogy az „erdőföld” nem „termőföld”, mint ahogy a nyílt színi bánya, az ipari üzem, a kórház stb. által elfoglalt földterület sem termőföld. Nem kell tehát azzal azonos tulajdoni szabályokat hozni.

Mivel az erdőgazdálkodás kiemelt célja nem azonosítható más ágazatokéval, logikus követelmény a különleges eszközrendszer. Az erdőgazdálkodás illeszkedését a gazdaságirányítási rendszerbe sem a nyersanyag-kitermelés, sem a környezetvédelem eszközrendszere nem biztosíthatja. Az illeszkedés éppen akkor lesz jó, ha az ágazat specialitásaira építjük. Ezért külön kell elemezni az erdőgazdálkodás

- jövedelemviszonyait és
- tulajdonosi érdekviszonyait.

II. Az erdőgazdálkodás jövedelemviszonyai

1. Az erdőgazdálkodás jövedelme függ termékeinek mennyiségétől és minőségétől, valamint a piaci viszonyoktól függő árbevételétől. Ha csak a legfontosabb tényezőket emeljük ki.

A termékek — itt elsősorban az erdei választékokra gondolunk — átlagosan jó munka feltételezésével, a termőhelyi viszonyoktól függenek.

Az erdőgazdálkodásban a termőhelyi adottságok hatása az évtizedek alatt felhalmozódott fában halmozottan jelentkezik. Az erdőgazdálkodás ugyanakkor nem tudja befolyásolni a rövid távú hozadéktermelő képességet a tudomány és a technika eszközeivel, mint a mezőgazdaság. Ezért — már az átlagosan versenyképes erdőgazdálkodás esetében is — a kedvezőtlen természeti adottságok között gazdálkodók nem érdekeltek az erdőgazdálkodásban.

Ha az erdőtőke hozadéktermelő képességének folyamatos fenntartása az elsődleges társadalmi cél, akkor — bármilyen tulajdoni, szervezeti és szabályozórendszerből illeszkedne is — az államnak érdekeltiséget kell teremtenie a kedvezőtlen adottságú erdőgazdálkodás számára. Ez történhet külső, pótlólagos forrásból, de a különbözeti járadék progresszív adóztatása és újraelosztása útján is. A beavatkozást itt fokozni, illetve finomítani kell az állami gazdaságirányítás visszavonulása, a piacgazdaság erősödése esetében is.

2. A világgiazi faárak „centrumát” döntő súllyal a gazdaságilag elmaradott és ezért kizsákmányolt térségekben végrehajtott erdőirtásokból, őserdő-kitermelésekből származó fanyersanyag határozza meg. Ez az árcentrum nem fedezi a magas árú munkaerővel dolgoztató fejlett térségekben folyó, növekvő tőkeviisszapótlást igénylő „tartamos” erdőgazdálkodás költségeit. Ezért például az erdőgazdálkodásban mindig is élenjáró NSZK-ban az erdőterület egyharmadát birtokló állami erdőgazdaság évtizedek óta veszteséges; a magánerdők esetében pedig egyértelmű, hogy az erdő átlagosan a befektetett tőkét versenyképesen nem téríti. Ilyen körülmények között az erdészeti gazdaságpolitika három út közül választhat;

- védővámokkal az importfát a hazai költségek szintjére emeltetni;
- a mezőgazdasághoz hasonlóan, állami támogatást kérni;

- a társadalom számára nélkülözhetetlen erdő fenntartásáért ellenszolgáltatást követelni.

Az első megoldás a nemzetközi piacon szerkezeti torzulásokra vezet. A második esetben az adófizetők tiltakoznak az olyan gazdasági tevékenység ellen, mely nem versenyképes. A harmadik irány a helyes, mert szükségessége az állampolgár számára nélkülözhetetlen tevékenység ellenszolgáltatásáról. A nyugat-európai országok közadóként hajtja be az állam. Nagyon fontos, hogy világossá tegyünk, hogy itt nem az erdőgazdálkodás támogatásáról van szó, hanem a társadalom minden tagja számára nélkülözhetetlen tevékenység ellenszolgáltatásáról. A nyugat-európai országok erre az útra léptek, különösen a környezeti károk miatti, tömeges erdőpusztulás sokkoló hatására.

Magyarországon a világpiaci faárszint és az eltorzított bérszint közötti rés következtében (a viszonylagosan kedvező fakeslet mellett) az erdőgazdálkodás az elmúlt öt évben versenyképes volt. A bérek fokozatos terhelése, a bérendszer várható reformja azonban a piacgazdaság nemzetközi normáit várhatóan megteremti, és így a kimagaslóan magas élömunka-arányú erdőgazdálkodás hamarosan törvényszerűen elveszíti versenyképességét. Erre rendszerileg fel kell készülni. A környezetvédelmi alaptól elkülönítetten, külső forrásból is táplálni kell az erdőtőke befektetési pénzalapját. Erre bármilyen tulajdoni, szervezeti és szabályozórendszerben szükség van, ha a világpiaci illeszkedésünk megfelelő szintre jut. A hazai erdőpusztulás ezt az igényt itt is előrehozza, sürgeti, mert a fahozadék jövedelmezőségét számottevően rontja.

III. Az erdőgazdálkodás tulajdonosi érdekviszonyai

Az erdőgazdálkodás tartamossága, a hozadék egyenletessége nem az egyetlen lehetséges gazdálkodási cél. Elvileg és a gyakorlatban is háromféle cél lehetséges:

- Tőkeáthelyezés nagyobb hozadékot adó területre, működő vagy banktőke formájában. Ilyenkor a már piacképes választékot adó faállományt kitermelik, a belőle származó jövedelmet máshol fektetik be. A visszamaradó erdőterület hosszú időre elértéktelenedik.
- Tőkefelhalmozás. Akkor sem termelik ki a faállományt, amikor már lehetséges lenne. Oka lehet: nem fatermesztés az elsődleges cél, vadászat vagy más, üdülési, hobbiterrület stb. A társadalom indokolt esetben se jut hozzá a fatermeszhez. Nyugaton egyre gyakoribb, főként, ha a tulajdonos nem az erdőből él. Az erdő presztízsvagyonná válik. Kényszerű tőkefelhalmozás folyik azoknál a magánbirtokosoknál, ahol a fakitermelésre szükségszerűen csak nagy megszakításokkal kerülhet sor, mert az erdőterület kicsi.
- Az egyenletes tőkehozadék kitermelése, a tartamosság elvén alapuló gazdálkodás.

A tulajdonviszonyok lényeges hatást gyakorolnak arra, hogy a fentiek közül melyik forma alakul ki. A magántulajdon hatása lényegesen eltérő lehet a kis vagy nagy területű erdőbirtoknál, ill. a társasági tulajdonnál.

A kis erdőbirtokkal rendelkező tulajdonos nem tudja erdőgazdálkodását a folytonos tőkehozadéokra építeni, hiszen 30–140-szer akkora terület kell ehhez, mint amekkorán évente arat. Ez esetben, vagy a pillanatnyi vagyoni érdekei szerint aknázza ki az erdőt, vagy a lehetőség legvégső határáig igyekszik felhalmozott erdővagyonát megőrizni, mivel nem ebből él.

A társadalom számára kívánatos, tartamos erdőgazdálkodáshoz tehát egy minimális terület szükséges, ezért a legfejlettebb erdőgazdálkodás minden változatában az állam közvetve vagy közvetlenül akadályozza az erdőterület felaprózását és osztónzi az apró területek egyesítését (közös vagyonkezelés, szövetkezet, társaság stb.). Az erdők tulajdonosi szétosztása ellentétes a mai történelmi folyamattal, a kiemelt társadalmi céllal, a tartamossággal.

Ha az előzőeket nem fogadjánk el és ragaszkodnánk az erdők szabad tőkepiacához, akkor helyrehozhatatlan torzulások keletkeznének. Előre jelezhetők: egyrészt a vágásérett állományokra korlátozódó piac, amely az egy-egy tulajdonos birtokában levő erdők állománystruktúráját eltávolítja a kívánatostól, másrészt a magántulajdonú zöld környezet, amely az ország fahozamát csökkenti és a társadalomban ellenérzést vált ki.

A magántulajdonú nagy erdőbirtok — nagyságánál fogva, a „tartamosság” elsődlegességével biztos megélhetést nyújthat jelenlegi tulajdonosának és utódainak is. Itt a társadalom és az egyén érdeke jellemzően egyezik.

Ezzel szemben a társasági tulajdon vagyonérdekeltsége nem azonos sem az örökldő magántulajdonú, sem a társadalmi érdekkel. Történelmi példák és sok-sok rontott erdő bizonyítja a részvénytársaságok, közbirtokosságok gazdálkodási hibáit. A magántulajdonú vagyon megőrzése, végtelen időhorizontú bővítése helyett itt a tőkehozadék versenyképessége a legfőbb motiváció kapitalista viszonyok között is. A tulajdonosok társasága a tőke leggyorsabb megtérülését keresi, nem kötődik az adott működő tőkéhez, az erdőhöz.

Ezen okok miatt a társasági vagyonfelosztás nem céiravezető az erdőgazdálkodásban.

Bármilyen tulajdonú erdőt lehet bérlővel is kezelteni, ami semmiben sem különbözik attól, amikor állami tulajdont vállalatok kezelnek. Mindkét esetben a mai eredményekben érdekeltek és a távlati társadalmi érdeknek nem lehet hatása, akár tőkés, akár szocialista rendszerről van szó.

Evszázados tapasztalat, hogy a nem vállalkozásba kiadott állami tulajdon jellemző érdekelttsége a tartamosság.

Sokszor felmerül a kérdés, hogy egy mai magyar állami erdőgazdaság szakszemélyzete miért nem teszi ugyanazt, amit korábban Eszterházy herceg vagy a korábbi kincstár, vagy a mai nyugatnémet állam vagy nagybirtokos alkalmazottai. A válasz egyszerű: a menedzserek a kenyéradó érdekét képviselik, mert egzisztenciájuk ettől függ. Így volt ez régen, így van ez most is. Ez természetes. Akkor a tulajdonos vagyonérdekeltsége hatott. Ma, Magyarországon, az állam „haszonbérbe” adta az erdőt a szakszemélyzetnek, és — mint versenyző vállalkozót — a mai hozadék minimalizálásában tette érdekeltté, míg a tőke kizsárolása ellen csak korlátokat állított. A következetesen ható és erősödő gazdasági érdekelttség azonban 20 év alatt kikezdi a korlátokat, esetleg még a szakmai etikát is. A hiba a nemzetgazdaság tulajdoni és érdekviszonyaiban alkalmazott egysíkúság, voluntarizmus volt.

Szólni kell még a vagyonkezelés esetéről, amely bármelyik tulajdonformánál előfordulhat. A vagyonkezelő a tulajdonosi jogokat gyakorolja.

Az állami tulajdonú tőkének független vagyonkezelő szervezetekre bízása ma a vagyonérdekeltség megoldásának egyik, előtérben levő változata. Ez a vagyonkezelő nem kötődne a működő tőke jellegéhez (ágazathoz, tevékenységhez), hanem éppen abban érdekelt, hogy a tőkét — versenyeztetéssel — oda áramoltassa, ahol annak a legnagyobb a hozadéka. Ez a korlátos természeti erőforrások kezelésére nem alkalmas forma. A természeti erőforrásokra specializált vagyonkezelő szervezeteket indokolt létrehozni, ahol éppen az a cél, hogy a tőke jellegének megfelelő társadalmi érdek kerüljön előtérbe, és ennek teljesülése legyen a vagyonkezelő személyes érdekelttsége.

Vita tárgyát képezheti, hogy a föld, amelyen a faállomány áll, a tulajdonos rész-tulajdona, a földet és a faállományt egyesítő folytonos (tartamos) hozadékú erdő-tőkének a tulajdonos területén keletkező aktuális hozadékrésze ugyancsak a földtulajdonost illeti, de az erdőtőke egésze felett a vagyonkezelő rendelkezik.

IV. Következtetések

A tulajdonviszonyok és az ezzel összefüggő érdekelttség felülvizsgálata és (esetleg) újrarendezése a reform során elkerülhetetlen. Nem szabad azonban megismétlődni annak a szemléletbeli hibának, amely más ágazatok tapasztalatai alapján kialakított elveket úgy alkalmazza az erdőgazdálkodásban, hogy figyelmen kívül hagyja sajátosságait. Pedig ezek a sajátosságok és a velük összefüggő tapasztalatok esetenként egészen más megoldást indokolnának.

1. Az erdőgazdálkodás társadalmi kiemelt célja a tartamos gazdálkodás, az erdő-tőke hozadékának folyamatos fenntartása. A „Földtörvény” és az „Erdőtörvény” korszerűsítése kapcsán tudatosítani kell, hogy az erdővel borított földrésztlet olyan leköthető eszköz, amely önmagában nem működőképes (mint egy gépalkatrész), csak abban a nagy területi rendszerben, amely a tőkehozadék végtelen folytonosságát, a „tartamosságot” biztosítja. Ezért az erdővel borított földrésztletek adásvételét csak a tulajdoni koncentráció irányába szabad megengedni, illetve kell elősegíteni.

2. Egy gazdálkodórendszeren belül nem szabad szembeállítani a személyes érdekelttséget az erdőtőke jelenlegi hozadékának kiaknázásában (a tartamossággal). Az erdővagyon kezelőjének személyes érdekelttsége a vagyon, a tőke tartamos hozadéka fenntartásában, ill. növelésében legyen.

Az erdővagyon — az általános iránytól eltérően — egyre nagyobb mértékben ki kell vonni a versenyző vállalkozók döntési köréből:

a) Az 1. és 2. pontnak magántulajdonú, nagy erdőbirtok megfelel. Ilyenek életre hívása kétféle módon történhet:

- Azoknál az erdőknél, amelyek korábban is magántulajdonban voltak, birtokba helyezhető a régi tulajdonos vagy örököse.
- Kiszemelt személyek magántulajdonába is adható az állami erdő.

Mindkettő súlyos politikai döntést igényel, melynél a pszichológiai tényezőket nem lehet figyelmen kívül hagyni. Sikerük kétséges.

b) Szervezetileg elválasztható az erdőtőkével folyó gazdálkodás, az abból származó jelenlegi hozadék hasznosításától (vagyonkezelő szervezet). Ez esetben a hozadékhassznosításban korlátlanul érvényesülhetnek a piacgazdaság törvényszerűségei, a szabad vállalkozás lehetőségei.

3. Erősíteni kell az erdővagyonba történő állami beavatkozás törvényességét és a központi pénzügyi beavatkozásokat. Ez utóbbin belül:

- külső forrásból is hozzá kell járulni a társadalom számára nélkülözhetetlen erdő fenntartásához, a környezeti károk kivédéséhez, az erdővagyon későbbi hozadékának növeléséhez,
- a természeti feltételek különbségéből származó különbözeti járadékot az ediginél nagyobb mértékben kell újra elosztani.

4. Mindez azt jelenti, hogy az erdőgazdálkodás sajátosságai olyan mértékűek, hogy a társadalmi cél megvalósítása csak független irányító szervezettel valósítható meg. Tárcán belül egy, közvetlenül a miniszternek vagy miniszterhelyettesnek alárendelt, mindenki másától függetlenített, az ágazat sajátosságai szerint gazdálkodó szervezet megnyugtató módon oldhatná meg az ágazat problémáit.

Befejezésül szeretném hangsúlyozni, hogy feltétlenül külön kell megvizsgálni a tsz-ek erdeit, a faültetvényeket és a magántulajdonba kerülő erdők esetét. Ezeknek elemzésére az anyag nem tért ki. Ezt sürgősen pótolni kell.

Ugyancsak szükséges megvitatni azt is, hogy valamely erdőterület milyen feltételekkel szolgálhat kölcsön fedezetéül.

Budapest, 1989. július hó

Közreadta: DR. HERPAY IMRE

Az erdei fák genetikai változatossága a legfontosabb előfeltétele annak az alkalmazkodóképességnek, amellyel a különböző tényezők sokoldalú befolyásával jellemzett környezethez igazodnak. Az erdészeti növény-nemesítés kötelessége, hogy ezeket a variációkat figyelembe vegye és hasznosítsa. A hesseni erdészeti kutatóintézetben kidolgoztak a magtermelő plantázsok létesítése és a többklónú fajták összeállítása során egy olyan gyakorlati eljárást, amely lehetővé teszi a szelekció előnyeinek a hasznosítását anélkül, hogy a változatokkal megalapozott fatermési stabilitást veszélyeztetné. Európában az eddig végzett egyklónú monokultúrák a fatermési lehetőségeket bizonytalanná tették. A populációnemesítés várhatóan kevesebb bizonytalanságot okoz. A magtermelő plantázsok létesítéséhez Hessenben az utóbbi 25 év folyamán átlagosan 50–100 plusz fa oltványát használták fel. Többklónú fajtákat állítottak elő. Ezek a klónkeverékek lehetővé teszik a genetikai változatosság fenntartását. A kelet-poroszországi késői lucfenyőfajta például 110 klónból áll.

A jövőben csökkenteni kell a genetikai változatosság elszegényesedését azáltal, hogy a kevés klónú szaporítóanyag helyett a „vizsgált” és gazdag génkészletű szaporítóanyagot használjuk fel. Jó lehetőséget ígérnek a foltosan felújult bükkfiatalosok arra, hogy az üres foltokat „vizsgált” magból vagy többklónú fajtából származó szaporítóanyag felhasználásával újítsuk fel.

(AFZ, 1988., 49. Ref.: dr. Solymos R.)

FŐTITKÁRI BESZÁMOLÓ

Elnökünk megnyitójában ismertette azt a politikai és gazdasági környezetet, melyben egyesületünk végezte munkáját a múlt évi közgyűlés óta eltelt egy évben. Jelentésemben az elmúlt év kiemelkedő eseményeiről, rendezvényeiről kívánnék rövidebben beszámolni és kissé részletesebben adnék tájékoztatást az egyesületünk és az MTESZ megújulásának irányelveiről, feladatairól és a folyamatban levő bizottsági munkákról.

AZ EGYESÜLET VÁLASZTMÁNYA novemberben először meghallgatta dr. Henczi Lajos MTESZ-főtítkárhelyettes „A társadalmi szerek szerepe a politikai intézményrendszerek reformjában” című tájékoztató előadását, amelyben a főtítkárhelyettes kitért az MTESZ megváltozott szerepére, új feladataira és a megújulás irányaira, majd Gémesi József MÉM-osztályvezető adott tájékoztatást a fagazdaság 1988. évi várható teljesítéséről és az 1989. évi feladatokról. Az előadást követő vitában jelentős helyet kaptak az új erdészeti politikával kapcsolatos állásfoglalások.

Márciusban a szolnoki helyi csoport levelét vitatta meg a választmány. A levélben a helyi csoport nem értett egyet az egyesületnek az ország erdőgazdálkodását megítélő álláspontjával, aggodalmát fejezte ki az egyesület egységéért és javasolta a választások előrehozatalát. A választmány elismerte a levél jó szándékát, de igen nagy többség egyetértett az egyesület tevékenységével, a nyíltabb hangvétellel, a határozottabb kritikával. Elutasították az egyesület egy ségének megbontását, az azonnali vezetőségválasztást, bár a társadalom morális és politikai válsága kihat az egyesületi életre is. Az elhangzott jogos kritikákat elfogadva, határozatot hozott a választmány új egyesületi program és új választási rendszer kidolgozására.

Végül májusban megvitatta az 1961. évi erdőtörvény módosítására tett MÉM-javaslatot, egy új erdőtörvény téziseit és a vadászati törvénytervezetet. Az erdőtörvény módosításáról az az álláspont alakult ki, hogy az nem eléggé átgondolt és megalapozott, nem veszi figyelembe az erdőgazdálkodás minden más ágazattól eltérő sajátosságát, a részletes szabályozók ismerete hiányában nem mérhetők fel a rendelkezések következményei. A választmány állásfoglalásáról tájékoztattuk az Országgyűlés elnökét és a képviselőket. A május 31-i Országgyűlésen a törvénymódosítás részletes vitájára nem került sor, a módosító javaslatot a MÉM-miniszter visszavonta. Az erdőtörvény téziseit, véleményünket a vadászati törvényről megküldtük a MÉM-nek. Az erdőtörvény téziseinek újabb megfogalmazása és a vadászati törvénytervezet újabb vitája e héten zajlott le az érdekelt szakosztályok és szakértők bevonásával.

AZ EGYESÜLET ELNÖKSÉGE a szokásos egyesületi ügyek mellett megtárgyalta az „Erdészeti politikánk alapelvei” c. állásfoglalást, mely tíz év véleménynyilvánítását és a többség közmegegyezését foglalta össze. Az állásfoglalást megküldük a MÉM-EFH-nak, amely az állásfoglalásunk egyes elemeit beépítette „Az erdészeti politika megújítása” c. javaslatába.

A „szolnoki levelet” elnökségünk is megvitatta. Elnökségünk e kérdésben sem mutatott különleges érdeklődést. Az utóbbi években általában 4–5 elnökségi tag állandóan, 8–10 tag gyakran hiányzott, a létszám általában éppen, hogy elérte az elnökségi üléseken a határozatképességet. Ez az elnökségi ülés sajnos nem volt határozatképes.

Legutóbbi elnökségi ülésünkön dr. Balázs István: „Egyesületi munka a termelőszövetkezetben” c. előadása után vitattuk meg a tsz-erdészek egyesületi helyzetét és tevékenységét. Az előadott helyzetfeltárás, az elhangzott észrevételek, javaslatok lényegében útmutatást adtak ahhoz, hogy az egyesület megújulása során a tsz-erdészeti szakembereket jobban be lehet és be kell vonni az egyesület munkájába.

TITKÁRI, SZAKOSZTÁLYVEZETŐI ÉRTEKEZLETET az elmúlt évben kétszer is tartottunk. Ősszel, októberben, az egyesület 1988. évi munkáját értékeltük és az időszzerű egyesületi feladatokat határoztuk meg, megvitattuk az 1989. évi munkaterv irányelveit. E titkári értekező szakmai tartalmát az „Erdészeti politikai alapelvek” és a „Szigetköz környezetgazdálkodási problémái”-nak megvitatása képezte. A márciusi, rendkívüli értekezőn az egyesületi életben legaktívabban tevékenykedőkkel: a helyi csoportok titkáiraival és szakosztályvezetőivel vitattuk meg a „szolnoki levelet”. A meghívottak 80%-ának részvételével nagyon élénk, sőt szenvedélyes, de a kritikákat sem nélkülöző vita után a résztvevők 88%-a nem azonosult a szolnoki kezdeményezéssel és bizalmat szavazott az egyesület vezetésének.

EGY MEGBESZÉLÉST JOGI TAGVÁLLALATAINKKAL munkatervünk is tartalmazott, de szükségességét még jobban indokolta a „szolnoki levél”. E találkozóra júniusban került sor, amelyen tagvállalataink vezetőinek mintegy fele vett részt. E megbeszélésből levont következtetéseket érvényesíteni fogjuk az egyesület új struktúrájában, programjában.

KÖZPONTI RENDEZVÉNYT még két jelentőset kell megemlítenem. Novemberben a Magyar Agrártudományi Egyesület Agrárgazdasági Társaságával „Erdőgazdálkodás — racionális földhasználat” témakörben, majd júniusban a Magyar Biológiai Társasággal „Az erdőpusztulás biológiája” témában szakmai tanulmányúttal egybekötött tanácskozást szerveztünk. A nagy érdeklődéssel kísért tanácskozáson neves külföldi és hazai szakemberek tartottak előadásokat és folytattak megbeszéléseket. A MÉM felkérésére — szakbizottságok, szakosztályok bevonásával — az Erdőfenntartási Alap pénzügyi rendjének továbbfejlesztésével, a munkavédelemmel és az erdővédelemmel kapcsolatos MÉM-előterjesztésre adott véleményt egyesületünk.

A SZAKBIZOTTSÁGOK, SZAKOSZTÁLYOK a korábbi éveket meghaladó aktivitással vették ki részüket az egyesületi munkából. Szinte mindegyik szakbizottság közreműködött erdészeti politikánk alapelveinek kidolgozásában. Az egyes, jelzetesebb rendezvények a következők voltak:

Az Erdő szerkesztőbizottsága negyedévenként értékelte és szerkesztette szaklapunkat. Megvitatta a szerkesztéssel és a lap anyagi helyzetével, a lapkiadás-sal kapcsolatos kérdéseket.

Az oktatási és közművelődési bizottság, halálának 70. évfordulóján, megemlékezett Bedő Albertről és koszorút helyezett el az Erdélyben levő, kálnoki sírján. Megvitatta a középfokú szakmai képzés helyzetét.

Az ifjúsági és sportbizottság sikeresen szervezte meg az I. magyar erdészeti sífutóversenyt a Börzsönyben és a II. magyar erdészeti tájfutóversenyt Mátraházán.

Az erdőhasználati szakosztály, a kereskedelmi szakosztállyal közösen, a fakitermelés, fafeldolgozás, fakereskedelem kapcsolódó kérdéseit tárgyalta meg. A

Mátra—Nyugatbükki EFAG területén tanulmányozták a kötélpályák szerepét és jelentőségét, alkalmazásuk feltételeit. Megvitatták a melléktermék-használatok időszerű kérdéseit. Szőcsénypusztára kihelyezett ülésen oktatási, gépesítési kéréseket vitatott meg.

A *gazdaságtani szakosztály* az erdőfenntartási járulék elvi és gyakorlati problémái témakörben kétszer is tartott ülést. Előadások és konzultáció keretében megismerték a Nagyikunsági EFAG információs és belső érdekeltségi rendszerét, számítástechnikai fejlettségét.

Az *erdészettörténeti szakosztály* Scherg Lőrinc halálának 50. évfordulója alkalmából tartott emlékülést a szombathelyi csoporttal közösen, és több ülésen ismertették a legújabb erdészettörténeti kutatások eredményeit. Megjelentette az Erdészettörténeti Közlemények XVII. füzetét.

A *rendszer szervezési szakosztály* számítógépes helyi hálózat alkalmazásáról és az erdészeti tematikus térképekről tartott szakmai összefüggést.

Az *erdővédelmi szakosztályban* a Kőszegi-hegységben, a hegyvidéki erdőállományok egészségi állapotát tanulmányozták, és közreműködtek az „Erdőpusztulás biológiája” rendezvény szervezésében.

Az *erdőfeltárási szakosztályban* a Bükk és a Zempléni-hegység, a Nyírség és Vas megye fagazdálkodását, erdőfeltárást tanulmányozták.

Az *erdőrendezési szakosztály* az „Erdőrendezési napok” keretében az erdők egészségi állapotának felméréséről tartott ismertető előadásokat és gyakorlati bemutatót. Szakmai találkozót tartott a nyugdíjas erdőrendezők részére.

A *gépesítési szakosztály* a rakodásgépesítés témáját vitatta meg.

A *kereskedelmi szakosztály*, több éves szünet után, újjászervezve, igen lendületesen látott munkához. A Duna—Tisza közti hazai fenyő- és nyárfavagyon hasznosítása témában előadásokat hallgattak meg és szakmai tapasztalatcserét szerveztek. Megemlékeztek dr. Speer Norbertről, a szakosztály elhunyt alapítójáról és első elnökéről.

A *vadgazdálkodási szakosztály* a vadgazdálkodási üzemtervek revízióját vitatta meg.

HELYI CSOPORTJAINK nagyobb része színvonalas, tartalmas, a tagságot aktivizáló egyesületi munkát végez. Szakmai továbbképző előadásokat, tapasztalatcseréket, tanulmányutakat szerveznek, tagságuk egy része részt vesz a szakbizottságok, szakosztályok munkájában. Egyes csoportokban viszont alig vagy egyáltalán nincs egyesületi élet, de lehetséges, hogy információ hiányában nem ismerjük tevékenységüket. Egyes helyeken azonban egyértelműen érezhető a közömbösség, érdektelenség. Ezeknél a csoportoknál mindenképp javítani kell a vezetés és a csoport közötti kapcsolatokat, felismerve az egyesületi munkát akadályozó körülményeket, azok feloldásával kell aktivizálni a csoport vezetését és tagságát. Itt most még a jelentősebb rendezvények felszólására sincs lehetőség. Az Erdő-ben megjelenő eseménynaptár és az „Egyesületi közlemények” — igaz, hogy meglehetősen hosszú átfutási idővel — ismerteti a tervezett és a bejelentett rendezvényeket. Mégis kiemelném a *nagykanizsai, pilisi, bajai, keszthelyi, balassagyarmati helyi csoportot*, valamint a *budapesti intézőbizottságot*, ahol a legélénkebb az egyesületi élet. De meg kell említenem a *székesfehérvári csoportot* a *Szent István* halálának 950. évfordulója alkalmából szervezett színvonalas programért, a *mátrafüredi csoportot*, a „Mátrafüredi ifjúsági erdésznapiért”, a *győri tsz-csoportot* a szakmai továbbképző tanfolyamokért, mint új kezdeményezésért, a *pisai csoportot* az „Erdészek — vadászok — művezetők napja” szervezéséért, továbbá a *gyulai csoportot* „Az én erdőm az én munkám”, erdészeket bemutató rendezvényekért.

Az elmúlt évek politikai és gazdaságpolitikai változásai megmozgatták az eddig oly stabilnak hitt társadalmi szervezeteket, köztük az MTESZ-t és egyesületünket is. Az elmúlt évi munkánk beszámolójából is kitűnik, hogy erősödnek a társadalmi mozgások, bátrabbak a kritikák, észrevételek, nyitabbak a javaslatok. A társadalom mind jobban igényli a demokrácia kiszélesítését. Egyesületünknek is szembe kell néznie az elmúlt 40 év alatt kialakult konstrukcióval, centrális szervezetével és munkamódszerével, a mindenkor hivataltos ideológiát elfogadó, a hivatalos struktúrákhoz alkalmazkodó magatartással. Az elmúlt két-három évi szolid és esetenkénti ellenvélemény-nyilvánítás után, a múlt évben jelentős kérdésekben igen határozottan szólalt fel egyesületünk. bizonyítva, hogy tagjainak jelentős része bele kíván szólni szakmánk politikájának kialakításába és végrehajtásába. A „szolnoki levél” azonban felhívta figyelmünket, hogy egyesületünk jelenlegi szervezete, programja, alapszabályai nem elégítik ki a mai követelményeket. Így egyesületünk is — a márciusi választmányi ülésen hozott határozata alapján — megalkotja új alapszabályait, kialakítja az egyesület új programját és kidolgozza új választási módszerét.

AZ ÚJ ALAPSZABÁLYOKAT úgy terveztük, hogy már a mai közgyűlésen megvitadjuk és döntésre előterjesztjük. Két körülmény készítetett minket az előterjesztés elhalasztására. Egyik az, hogy az MTESZ alapszabályai — amely döntően befolyásolja egyesületünk és az MTESZ kapcsolatát, de egyéb kérdésekben is kihat egyesületünk alapszabályaira — csak az év végére készülnek el és jóváhagyásuk csak jövőre várható. Másik szempont pedig az, hogy az új alapszabály-tervezetet a tagság mind szélesebb körében megismerjék, megvitatásuk, véleményét tudjanak adni a helyi csoportok, meg tudja vitatni a választmány és az elnökség is. Ehhez hosszabb időre van szükség. A munka folyamatban van, az alapszabály-előkészítő bizottság kialakította az új alapszabályok legfontosabb téziseit, szeptember közepére elkészül a szövegtervezet és megkezdjük az egyeztetést. Az új alapszabályoknak a jelenlegi alapszabályoktól eltérő tézisei a következők:

- Az egyesület célja az 1867-ben megfogalmazottakkal ma is azonos, található meghatározást nemigen tudunk alkotni. Feladatát és tevékenységét a mai igényeknek és társadalmi környezetnek megfelelően, a programbizottság javaslata alapján határozzuk meg.
- Az egyesületi tagsághoz — a törvényes feltételek mellett — a külföldi állampolgárok számára nagyobb lehetőséget kell biztosítani.
- Egyszerűsíteni és demokratizálni szükséges az egyesület vezető szerveit. A jelenlegi vezető szervek: küldöttközgyűlés (legalább a tagság 5%-a), választmány (90 fő), elnökség (30 fő) és, bár az alapszabályokban mint testület nem szerepel, de a valóságban működő vezetőség (6 fő). Az új javaslat szerint az egyesület legfőbb szerve továbbra is a küldöttközgyűlés. Változatlan funkciókkal két közgyűlés között az egyesület munkáját a választmány irányítja. Tagjai: a helyi csoportok titkárai, a taglétszám arányában delegált tagok és szakosztály vezetői, azaz a helyi csoportoknál és szakosztályoknál választott tagok (kb. 80 fő). Továbbá a közgyűlés által választott személyek — köztük az ügyvezető elnökség tagjai (kb. 30—40 fő). Összesen 110—120 fő. Új szervként jelenne meg, a jelenleg inkább protokolláris összetételű elnökség helyett az ügyvezető elnökség, melynek tagjai: az elnök, az alelnökök, a főtitkár, a főtitkárhelyettes, az ügyvezető titkár, továbbá az ellenőrzőbizottság vezetője. Az ügyvezető elnökség feladata a választmányi ülések között az egyesület operatív irá-

nyítása. Üléseire szükség szerint meghívja a tárgyalat témákban érdekelt szakbizottságok, szakosztályok vezetőit, egyéb szakértőket. A vezető testületek és tisztségviselők választási módszerét a választási bizottság dolgozza ki és javaslata kerül az alapszabályokba.

- Új szervezatként, mint az ügyvezető elnökség tanácsadó szervét, létre kell hozni a *pártoló tagok tanácsát*, amelyben a pártoló tagok és jogi tagvállalatok képviselői fejthetik ki véleményüket, tehetnek javaslatokat, melyeket az ügyvezető elnökség napirendjére kell tűzni határozathozatal céljából.
- Az alapszabályokban szabályozni kell az *ügyvezető titkár* és a *titkárság* feladatát, jogkörét, mivel azok függősége az MTESZ-től megszűnik, illetve lazul.
- Az alapszabályok részeként kerülnek szabályozásra a létesítendő *alapítványok* (1905-ben 9 alapítványa volt egyesületünknek). Ma is nagy szükség lenne egy, az egyesület könyvtárát, szaklapunk kiadását és általában az erdészeti szakirodalmat támogató alapítványra.
- Az egyesület és az MTESZ *kapcsolatát* újra kell szabályozni az MTESZ megváltozott célja, tevékenysége, szervezete és alapszabályai figyelembevételével. Külön ki kell térni az egyesület helyi csoportjainak és az MTESZ területi szerveinek kapcsolatára!

Természetesen a most fel nem sorolt alapszabályi rendelkezések (mint például: a tagok jogai — kötelességei, az egyesületi vagyon, könyvtár stb.) nagyjából — kisebb tartalmi, stilisztikai és rendszerezési módosításokkal — átvehetők az 1972. évi alapszabályokból. Mint említettem, szeptember végén az első szövegtervezetet megvitatja és szükség szerint módosítja az alapszabály-előkészítő bizottság, majd a választmány és az elnökség vitatja meg, ezután adunk lehetőséget a helyi csoportokon keresztül a tagság széles körének véleménye kifejtésére, új javaslatok megadására.

EGYESÜLETÜNK PROGRAMJA kidolgozás alatt van. Bizottságunk (vezetője *Solymosi József*) eddig az MTESZ programjának kidolgozásában vett részt, melynek tervezete elkészült, a közeljövőben kerül jóváhagyásra, majd ennek figyelembevételével fogják kidolgozni egyesületünk programját. Ez a program nem azonos a középtávú — általában ötéves — cselekvési programmal, hanem az egyesület céljának, feladatainak és tevékenységének meghatározása, mely gerince az egyesületi munkának, a középtávú cselekvési programoknak, az éves munkaterveknek.

A VÁLASZTÁSI BIZOTTSÁG ugyancsak megkezdte munkáját (*Wisnovszky Károly* vezetésével). A bizottságnak ki kell dolgoznia az egyesületi vezető testületek, tisztségviselők jelölési és választási módszerét. Ezt több változatban — a vezető testületek lehetséges felállása figyelembevételével — kell kidolgozni. Az előzetes elképzelések szerint a tagság általában 100 tagonként delegál egy-egy tagot a választmányba, melybe a helyi csoportok titkárai automatikusan, a többiek a helyi csoportok javaslata alapján kerülnek be. További 40 fő a választási bizottság jelölése alapján kerül megválasztásra. Ugyancsak a választási bizottság jelöli a helyi csoportok, szakosztályok javaslata alapján az egyesületi tisztségviselőket. Javasoljuk a többes jelölést és a jelölteknek lehetőséget biztosítunk, hogy személyüket és programjukat a tagság mind szélesebb körben ismerje meg és ezen ismeretek alapján döntsön a választáskor.

MÉG KÉT BIZOTTSÁG alakult: *Simon Gyuláné* vezetésével a „gazdasági bizottság”, amely az MTESZ és az egyesület gazdasági kapcsolatát, az egyesület gazdasági munkájának szabályzatát dolgozza ki. A „szervezési és struktúrabizottság” — melyet *Bánó László* vezet — az MTESZ szervezetének kialakításában képviseli egyesületünket. Javaslatot tesz az MTESZ központja és területi szervei, valamint az egyesület társadalmi vezetése, titkársága és a helyi csoportok kapcsolati rendjére, értékeli, elemzi, szükség szerint módosító javaslatot tesz egyesületünk szervezetére. Valamennyi bizottságnak még ebben az évben be kell fejeznie munkáját, hogy javasolataikat széles körben meg tudjuk vitatni és az illetékes vezető testületekkel el tudjuk fogadtatni.

AZ MTESZ ÚJRAFOGALMAZOTT CÉLJÁT ÉS TEVÉKENYSÉGÉT befejezésül röviden ismertetném.

A szövetség célja a tagegyesületek önkéntes társulásaként, a tagegyesületek pártpolitikától független szolgálata. A szövetségben a többségi elv alapján döntenek, ugyanakkor biztosítják a kisebbségi vélemények megjelenítését és képviseletét. A szövetség regionális vagy egyéb szervezeteket csak tagegyesületein keresztül, azok egyetértésével hozhat létre:

A szövetség tevékenysége:

1. A szakterületek és tudományok megismerésének, művelésének és a gyakorlatban történő alkalmazásának segítése, hagyományainak ápolása, az értelmiségi rétegek közötti megértés kialakítása és megerősítése, továbbá részvétel a hazai kultúra és műveltség elmélyítésében.
2. A tagegyesületek tagsága egyéni és közösségi érdekeinek feltárása, képviselete és védelme.
3. A tagegyesületek felhatalmazása alapján és az általuk meghatározott ügyekben a hazai és nemzetközi képviselet ellátása.
4. Szövetségi szintű pénzforrások kezelése, a tagegyesületek működtetéséhez szükséges szolgáltatások ellátása.

Nehéz, küzdelmes, de eredményes évet zárt egyesületünk. De, hogy egyesületünk az alapszabályokban megfogalmazott céljának a továbbiakban is az eddigieknél még jobban meg tudjon felelni, szakítani kell a jelenlegi szemlélettel, munkamódszerrel, bátran vállalva a megújulást. Újra független, önálló, demokratikus, a szakmát elkötelezetten szolgáló egyesület alapjait kell leraknunk. Hogy ezek az új alapok minden tekintetben megfeleljenek az előttünk álló időszak követelményeinek, igen megalapozott, sokrétű, igen nehéz közös munka vár ránk.

Kitűzött célunkat eredményesen csak úgy tudjuk elérni, ha a tagság mind nagyobb köre részt vesz a feladatok megoldásában, javaslataival, észrevételeivel segíti a bizottságok, a vezetés munkáját úgy, hogy a munka befejeztével megújult, a tagság széles körű bizalmát és támogatását élvező egyesület folytassa hagyományos munkáját, az egyesület céljának megvalósítását — mely az 1867. évi alapszabály megfogalmazása szerint:

„meghatározott eszközök által Magyarország erdőgazdaságának érdekeit megóvni és előmozdítani”.

ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGI JELENTÉS

Az önök bizalmából tavaly óta töltöm be az eb.-elnöki posztot. Nem könnyű időszakban kaptam e megtisztelő megbízást. Készülve a jelentésre, átolvastam elődöm, az eb. munkájában mint tag, ma is aktívan részt vevő dr. Ébly György beszámolóit. Ebben szinte valamennyi gondolat megtalálható, amely elmúlt évi munkánkat meghatározta, és amelyeket ma én is kötelességemnek érzem önöknek elmondani.

A főtitkári beszámolóból hallhatták, melyek is voltak egyesületünk számára az elmúlt év főbb tennivalói. Tevékenységünket meghatározta az a közeg, amelyben élünk:

- beindult és egyre dinamikusabban folyik az ország demokratizálása;
- ennek eredményeképp egyre jelentősebb szerephez jutnak az állampolgárok önálló szerveződései;
- egyre kevesebb e szerveződések központi befolyásolása és fokozódik az igény véleményük figyelembevételére, támogatásuk megnyerésére;
- növekszik a társadalom érzékenysége a környezet védelme iránt.

Ezen tendenciák nagymértékben javították az elmúlt időszakban egyesületünk helyzetét, hiszen mint nagy múltú egyesület, sok olyan értéket halmozott fel, amelyek az előbbieken vázolt helyzetben jól hasznosíthatók. Természetesen ugyanezek a körülmények nehezítették is munkánkat, növelték a konfliktusokat, hiszen az új igények, törekvések soha nem érvényesülhetnek összeütközések nélkül. Voltak körülmények, amelyek viszont az egyesületi munkát egyértelműen nehezítették:

- megnőtt és tovább nő a szakmán belül a különböző csoportok közötti jövedelemkülönbség;
- romlik az ország gazdasági helyzete, növekszik a szegénység;
- ezzel erősödik a nyomás a rendelkezésre álló erőforrások, benne az erdő egyre intenzívebb kihasználására, és nő a félelem, hogy ez a fokozott kihasználás esetleg a jövőt veszélyezteti;
- a mai tulajdonviszonyokban rejlő, országos rendszerbeli gondok felismerése beindította a tulajdonkérdések vitáját egyesületünkben is.

Azt hisszük, ezek azok az okok, amelyek meghatározták az egyesület belső és külső vitáit. E viták konfliktushelyzetet jeleztek. Ezt a konfliktushelyzetet egyesületünk — a tagság hagyományos ragaszkodásával — jól kezelte és minden remény megvan arra, hogy a jövőben is így legyen. Még ha hallani lehet is néha olyan híreket, hogy néhol az OEE-től független egyesület létrehozásának tervét fontolgatták, ezeket a gondolatokat szerencsére legyőzte az egyesülethez való hűség.

Ilyen következtetéseket kell levonnunk eddigi vitáinkból:

- az OEE-nek továbbra is feladata, hogy a szakmai közvélemény szószólója legyen;
- az OEE vezető tisztségviselői törekedjenek arra, hogy a közös vélemények minél kiérleltebb formában — belső viták után, a szakosztályok véleményének figyelembevételével kerüljenek rögzítésre;
- az elnökségi, a választmányi állásfoglalások alapos előkészítéssel, úgy szülessenek, hogy azokat a jelenlevők már pontosan rögzítve fogadhatják el;

- törekedni kell arra, hogy a szakmai konfliktusok jelentős része a helyi csoportok szintjén kezelődjék;
- ne általában mondjuk azt, hogy kirabolják az erdőt — hangzott el egy választmányi ülésen —, hanem abban a helyi csoportban tisztázzák ezt, ahol a tagságnak valóban ez a véleménye. Ott kell elsősorban elérni a változást, hisz tagjaink kezében sok eszköz van;
- növelni kell a helyi csoportok szerepét. Elsősorban a helyi csoportokon keresztül élje meg a tagság egyesületi hovatartozását. Folyamatosan vissza kell nyúlni az ezzel kapcsolatos régi (1948 előtti) tapasztalatokhoz;
- szorgalmazni kell a területi szerveződést a vállalati, intézményi szerveződés helyett.

Az ellenőrző bizottság egyik fő feladata az egyesület gazdasági ügyeinek ellenőrzése. 1988-ban kevés gondunk volt ezen a területen. Egyéni tagdíjából 1344 eFt, jogi tagvállalataink befizetéséből 1620 eFt volt a bevételünk, a rendezvények, tanfolyamok, szerződéses munkák, devizagazdálkodásos utaztatók (1504+15+86+124) 1729 eFt, a működtetéshez felhasználható bevételhez juttatták egyesületünket. Ezen utóbbi összeg alapvetően a társadalmi vezetés, a titkárság és néhány lelkes tagtársunk munkájának eredménye. E bevételekből a helyi csoportok 185 eFt-ot, a titkárság működtetésére 2376 eFt-ot, utaztatásra 316 eFt-ot fordítottunk. Egyesületi költség terhére 7 tagtársunk 9 utazáson vett részt. Az Erdő megjelentetésére 1673 eFt-ot költöttünk. Ez az összeg 370 eFt-tal kevesebb, mint az egyéni tagdíjakból befolyó pénz. A tavalyi év egyensúlyát a külföldiek utaztatásának jelentős eredménye biztosította és ez tette lehetővé, hogy az év végén 145 eFt pénzmaradvány keletkezzen.

1989-ben a helyzet az előző évinél lényegesen rosszabb. A közteher növekedése, Az Erdő megjelentetésének többletköltségei, de főként a beutazó csoportok és tanfolyamok által biztosított többletbevétel elmaradása azt vetíti előre, hogy 1988. évi szintű jogi tagvállalati befizetések mellett, az év végi zárómérlegben akár 1700 eFt is lehet a hiány. Az 1989. május 9-i választmányt tájékoztattuk a helyzetről. A jelenlevők hozzászólásai alapján remény mutatkozik, hogy jogi tagjaink növelni fogják befizetésüket és ezzel el tudjuk kerülni a nagymérvű hiányt.

E helyről is kérem azokat, akik mai gondunkban segíteni tudnak, tegyék meg. Biztosíthatom önöket, hogy a társadalmi vezetés és a titkárság takarékosan gazdálkodik, csak olyan dolgokra költ, amelyek feltétlen szükségesek. Csökkentésre kerültek pl. a külföldi utak. Ezekről a május 9-i választmányi ülés tájékoztatást kapott. Ezek az intézkedések azonban önmagukban nem fognak elegendő eredményt hozni. Elkerülhetetlennek látja az eb., hogy — mint ahogy ezt már korábbi jelentésekben is jeleztük — Az Erdő megjelentetését más alapokra helyezzük.

Bár jelentésünkben főként gondokról számoltunk be, jelenthetem önöknek, hogy:

- az egyesület elmúlt évi működése megfelelt az alapszabályokban rögzített céloknak és előírásoknak;
- feladatát jobban teljesítette, mint néhány olyan időszakban, amikor látványosan semmi gond nem volt. Jelentős belső és főként külső viták voltak, ezekből az egyesület jövőjére nézve azonban károk nem származtak;
- az egyesület pénz- és vagyongazdálkodása 1988-ban az előírtaknak megfelelő, de 1989. évi pénzügyi egyensúlya nem biztosított;
- az egyesületi fegyelem jó.

FELHÍVÁS

valamennyi erdészhez és az erdő munkásaihoz

Mint a Mátrafüredi Erdészeti Szakközépiskola és Szakmunkásképző Iskola igazgatója felhívással fordulok az Országos Erdészeti Egyesület tagjaihoz, tisztségviselőihez és vezetőségéhez.

Indítványozom, hogy az erdő és a fa kultuszának ápolását és a felnövekvő erdésznevezettek nevelését célul kitűzve közös erővel építsük fel az erdők és a fák panteonját, szimbolikus házát.

A panteon, melynek tervezését Makovecz Imre neves építész vállalta el — köből és fából épülne.

Az építéshez lehetőségei szerint bárki hozzájárulhat ötlettel, tervvázlattal, az erdő és a fa misztikumával kapcsolatos tanulmánnyal, esetleg építőanyaggal. Szívesen vennénk, ha bárki, legyen magánszemély vagy erdészeti, illetve természetvédő közönség tagja, nevének, szolgálati helyének bevéssével faragott gerendát küldene az építkezéshez. A gerendákra, vagy más építő faanyagra 1990. december 31-ig várhatunk. Az építkezésre öt évet szánunk.

A felavatás legyen egyben az öt év múlva esedékes vándorgyűlés ünnepi eseménye.

Ha felépül az erdők és fák háza, örökórával is hozzájárulhat minden erdész, erdei munkás és tanuló az erdő és a fa kultuszának ápolásához. Az erdészek nagy családja által önként vállalt díszörség tehetné élővé e kultusz ápolását.

Az erdők és fák panteonja mellett e célból az örök számára külön ház épülne. Bárki az országból vagy határainkon túlról, aki az erdőt, természetet szolgálja, kapjon itt egyszerű szállást és módot az őrzés feladatára történő felkészülésre. Az erdők és fák panteonja fogadja be az erdészettörténet érdemeseinek emlékét megőrző alkotásokat vagy azok másolatait, illetve emléktáblákat és fogadja be az erdő és a fa hazai és külföldi kultikus tárgyait, szimbólumait.

E ház építéséhez és fenntartásához az egész erdész társadalom támogatása szükséges. Az építés közvetlen feladatát vállalja fel az erdész hivatásra készülő tanulóifjúság, kivált az építés helyszínéül ez alkalomból javasolt helyen működő Mátrafüredi Erdészeti Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola ifjúsága.

Kérem a tisztelt Közgyűlést, amennyiben indítványommal egyetért, bízva meg az Országos Erdészeti Egyesület elnökségét, illetve a mátrafüredi helyi csoportot a szimbolikus ház építése és működtetése feletti védnökség ellátásának feladatával. Szombathely, 1989. aug. 12.

Üdv az erdésznek!

Simon László erdőmérnök-tanár
a Mátrafüredi Erdészeti Szakközépiskola és
Szakmunkásképző Iskola igazgatója

Štefan Korpel: PRALESY SLOVENSKA. (Bratislava 1989, Kčs 49,—)
Szlovákia őserdei

Szlovákia 74 természetvédelmi területén az őseredeti tölgyesek, bükkös tölgyesek, tölgyes bükkösök, bükkösök, jegenyefenyves bükkösök, lucos, bükkös jegenyefenyvesek és lucosok faállományát viszonylag még legjobban megőrzött részeiből 82, egyenként 0,5 ha-nyi állandó kísérleti területen, öt-, illetve tízévenként egységes módszert szerinti vizsgálatokat végeznek. Az eddigi 25 év munkájának eredményeit közli Prof. Ing. Štefan Priesol Dr. Sc. által összeállított és a Szlovák Akadémia által kiadott mű.

A vizsgálatok szerint a klimaxtársulásokból álló őserdők ciklikusan fejlődnek és ebben három alapvető fejlődési szakasz követi egymást: serdülő, csúcs és széteső. A ciklus hossza fekvéstől és társulástól függ, alacsonyabb részeken általában 230—250, magasabbakon 350—400 év körüli. A 25 éves munka máris sok érdekes megállapítást tesz lehetővé. Ezek számunkra is rendkívül értékesek, már csak azért is, mert például a tölgyes őserdőparcellák szinte rátapadnak a magyar határra és a bükkösök sincsenek messze. A tartalmat illetően, német nyelvű összefoglalás igazít el, de szlovák szótár segítségével sok részlet is megközelíthető, kiolvasható a szemléletes rajzbrakból és bőséges táblázatokból.

Jérôme René

„GYORSAN NÖVŐ FAFAJOK TERMESZTÉSE”

tudományos ülésszak előadásainak kivonatos közlése

DR. CSONTOS GYULA (MÉM. ERSZ.)

AKÁCOSAINK AZ ERDŐRENDEZÉS TÜKRÉBEN

Az erdőrendezés 1981-ben közreadta erdőállományaink főbb adatait. Az elmúlt nyolc év változásai és tendenciái röviden a következőkben foglalhatók össze.

A fajaterület alakulásáról:

1988. január 1-jei, aktualizált állapot szerint az akác területe 240 000 ha — 1981 óta 12 400 ha-ral növekedett. A növekedés az országos 24%-a, tehát a fafajarányt meghaladó.

Akácok területi elhelyezkedéséről:

Fafajarányánál nagyobb mértékben találhatók akácok Baranyában (19,5%), Bács-Kiskunban (24,8%), Fejérben (21,7%), Hajdú-Biharban (38,2%), Nógrádban (24,4%), Szabolcs-Szatmárban (43,3%) és Tolna megyében (33,0%). Adottságainál fogva legkisebb az akác aránya Borsod-Abaúj-Zemplénben (5,5%) és Veszprémben (7,5%).

Mag- és sarjeredetű akácok aránya legkedvezőbb Szolnok megyében (83%), Hajdú-Biharban (76%), Szabolcs-Szatmárban (63%) és legkedvezőtlenebb Nógrádban (2,5%), Zalában (9,5%) és Hevesben (10,5%).

A fafaj területe a 20 000 ha-t meghaladja Bács-Kiskunban, Nógrádban, Pest megyében, Somogyban és Szabolcs-Szatmárban.

Az akác korosztályviszonyairól:

A fafaj sajátosságaiból eredően 40 éves korig foglal el jelentős területet. A negyven évnél idősebb akác nagyobbreszt elegyként fordul elő. Az akác által elfoglalt terület 36%-án mageredetű és 64%-án sarjeredetű akácok vannak. Az elmúlt 8 év alatt a mageredetű akácok aránya 1%-kal növekedett.

A mageredetű akácok területaránya legnagyobb mértékben az 1—10 éves korosztályban növekedett, 11 ezer ha-ral. A korosztály területe 23 200 ha-ral, 15%-ról 22%-ra növekedett.

A 11—20 éves korosztályban a mageredetű akácok aránya 11 500 ha-ral csökkent és csökkent a korosztály területe is 13 400 ha-ral (26%-ról 20%-ra). A 21—30 éves korosztály mageredetű akácterülete 4300 ha-ral nőtt, ugyanakkor a sarjeredetűeké 11 800 ha-ral csökkent. A különböző irányú változások végeredményben 7500 ha-os csökkenést eredményeznek. A 31—40 éves korosztályban nőtt a mageredetű 4200 ha-ral és a sarjeredetű akácok területe is, 1700 ha-ral. Vagyis a korosztály területe 1981-hez viszonyítva, 5900 ha-ral növekedett.

A hektáronkénti élőfakészlet 125—131 m³ között változott. Az első kivitelek növekedésének eredményeként értelemszerűen a legalacsonyabbat, 125 m³/ha-t, 1988-ban mutattuk ki.

Vágásérettségi viszonyok alakulásáról:

A 9 éven belül vágásérett akácok területe az elmúlt nyolc év alatt 5000 ha-ral csökkent az élőfakészlet 650 000 m³-es növekedése mellett. A változások szektoronként eltérőek:

- az erdőgazdasági erdők első vágásérettségi csoport akácainak területe 13 000 ha-ral, élőkakészlete 2,5 millió m³-rel csökkent;
- növekedett az állami gazdasági erdők kitermelhető akácosa 2200 ha-ral és 674 000 m³ élőkakészlettel;
- jelentősen növekedett a tsz-erdők kitermelhető akácainak területe 5300 ha-ral és élőkakészlete közel 2,4 millió m³-rel.

Csökken a 10—19 éven belül, vagyis a második vágásérettségi csoportú kitermelhető akácok területe 9700 ha-ral és élőkakészlete 2 millió m³-rel.

- ezen belül tovább csökken az erdőgazdasági és állami gazdasági kezelésben levő akácok kitermelési lehetősége (3500 ha-ral, illetve 900 000 m³-rel) és
- ugyancsak csökken a tsz-tulajdonú akácok területe 6500 ha-ral és 1,2 millió m³-rel.

Jelentősen nő a harmadik vágásérettségi csoport (20—29 éven belül vágásérett) területe 20 000 ha-ral, élőkakészlete 21 millió m³-rel növekedett.

Az akác mennyisége és részaránya első kivitelű és a befejezett erdőoltásokban:

Az értékelés alá vont időszakban az első kivitelű erdőfelújítás mennyisége jelentősen növekedett (1981. évi 18 028 ha-ról — 24 292 ha-ra), ezen belül nőtt az akáccal történő erdőfelújítás aránya is. Míg 1981-ben az összes első kivitel 34%-a volt akác, ugyanez 1988-ban 41%-ban, azaz 9855 ha-ban teljesült.

Hasonló tendencia érvényesült az erdőtelepítésben, vagyis 1981-ben az erdőtelepítés 17%-a, 1988-ban 33%-a volt akác. Vagyis 1988-ban 13 264 ha új akácot létesítettünk, az összes első kivitelű erdőoltás 38%-át. Ez egyidejűleg azt is jelenti, hogy az országos akácterület 1988. december 31-ével, már 280 000 ha-nál több volt. Az akác erdőfelújításokban növekedett a termelőszövetkezetek részaránya, míg az erdőtelepítésben az arányok közel azonosak maradtak.

Az akáccal történt, első kivitelű erdőoltások növekedésének arányában nőtt a befejezett akác-erőltások mennyisége is (1981. évi 6102 ha-ról 1988-ra 9106 ha-ra).

A befejezett erdőtelepítések 1981-hez viszonyítva, 1988-ban megduplázódtak. 1981-ben a befejezett erdőoltások 24%-a volt akác és 1988-ra 35%-ra növekedett.

Az akác erdőfelújítások és erdőtelepítések is azt bizonyítják, hogy a részarányuk a közeljövőben sem csökken, hanem, elsősorban a mezőgazdasági nagyüzemek tevékenysége eredményeképpen, várhatóan növekedik.

DR. ILLYÉS BENJÁMIN (ERTI)

A JÖVEDELMEZŐ AKÁC- ÉS NYÁRFATERMESZTÉS GAZDASÁGI FELTÉTELRENDSZERE

Az agrárpolitika gyökeres átfarmálódása és az erdei termékek és szolgáltatások iránti szükségletek növekedése hosszabb távlatban fokozza az erdők, ezen belül a gyorsan növő fafajok társadalmi jelentőségét.

A központosított *Erdőfenntartási Alap* hivatott arra, hogy az erdőfelújítások gazdasági feltételeit megőrizze, megszüntetése viszonyaink közt az erdőterület csökkenését és a terméketlen területek növekedését okozná.

Az erdőművelési egységrendszer is megfelel a reformkövetelményeknek. Korszerűsítésével az élőkakészlet-gazdálkodás egészét célszerű csatlakoztatni egy sajátos vagyonérdekeltségi rendszerhez.

Az Erdőfenntartási Alap és az erdőművelési egységrendszer a gyorsannövő fafajú erdők újratermelésének is alapvető gazdasági feltétele. A költségemelés mérséklése érdekében elkerülhetetlen az egész termelési folyamat gazdaságosságát érvényre juttató felújítási technológiák kialakítása, szükség esetén a saját kivitelezéshez (tuskózás) megfelelő kapacitás megteremtése.

Megállapításaim értelemszerűen vonatkoznak az akác *vegetatív szaporítóanyag minőségi felására* is. A termesztési technológia hatékonyabbá tétele elengedhetetlen feltétele szélesebb körű elterjesztésének. A jó mézelő fajták elterjesztését is célszerű a minőségi felárral ösztönözni.

A mélyültetési nyárasok létesítését felárakkal kell elősegíteni.

Nagy feszültségek jelentkeztek a *cellulóznnyarak felújításánál is*, ahol az erdő művelési ág fenntartása gazdaságilag ésszerű, ott a szerkezetátalakítás többletköltségeit a célcsoportos keretből kell finanszírozni. Ahol más művelési ág racionálisabb, az erdőfenntartási járulékbefizetés teljesítése után fel kell oldani az erdőfelújítási kötelezettséget.

Az új agrárpolitika kibontakozásával az erdőtelepítések gazdaságpolitikában betöltött szerepe fokozódik. A mezőgazdasági szemléletű termőhelyi értékszámok alacsony részén indokolt gazdasági szempontból új erdők létesítése. A társadalom érdeke e területeken belül a célcsoportos keretből olyan sorrendben végezni az erdőtelepítéseket, hogy a megszüntethető mezőgazdasági veszteség és az elérhető erdőszeti jövedelem együttesen a legkedvezőbb legyen. Az erdőtelepítéseket indokolt munkahelyteremtő beruházásként támogatni.

A gyorsan növő fajoknál újszerű lehetőség a rövid vágásfordulójú *energiaerdők* létesítése. Véleményem szerint ezek a területek elsősorban lakossági vállalkozásban kivitelezhetők az energiapolitikával összhangban levő, kedvezményes futamidejű hitelekkel támogatva.

DR. HALUPA LAJOS (ERTI)

AZ AKÁCS ENERGIAERDŐ

Az energiaerdő olyan faültetvény, amelyben a legrövidebb idő alatt a legkisebb költséggel, nagy mennyiségű és jól éghető dendromassza termelhető. A vizsgálat célja megállapítani, hogy a rendelkezésünkre álló termőhelyen melyek a legnagyobb reprodukcióra képesek a fajok és -fajták, és kidolgozni a legeredményesebb és leggazdaságosabb termesztési technológiát. Ez egyben felkészülés a várható fizetőképesség kereslet kielégítésére.

A mini és midi vágásfordulójú termesztési kísérletek szerint a termőhelynek megfelelő fajtaival és termesztési technológiával a megtermelt dendromassza mennyisége lényegesen több az adott termőhelyen a hagyományos módon előállított fa mennyiségénél.

A kitermelés, begyűjtés és a feldolgozás könnyebben gépesíthető, kevésbé függ az időjárástól.

Energiaerdő létesíthető a meglévő, e célra alkalmas fafajú és fatermő képességű erdők átalakításával vagy a termőhelynek megfelelő fafajú, illetve fajtaú és növőterő célállományok ültetésével. A meglévő erdők közül e célra legegyszerűbben átalakíthatók és legalkalmasabbak az akácosok, mivel fiatal korokban gyorsan nőnek, mind gyökerről, mind tuskóról jól sarjadzanak, nagy a térfogati sűrűségük, nedvesen is jól égnak és a legnagyobb területet elfoglaló fafajunk, szinte az egész országban megtalálható.

A sarjról felújított akácosok dendromassza-termelését Halupa L. vizsgálta, adatai szerint 12. illetve 13 éves korban a ténylegesen kitermelt és a feldolgozási helyre beszállított, abszolút száraz dendromassza 68,7, illetve 83,5 tonna volt hektáronként. Az évi térfogatnövedék 12,1, illetve 15,1 m³/ha volt, de még nem érte el a kulminációját. Marosvölgyi B. adatai szerint Rőjtökmuzsajon 5 éves sarj akácos abszolút száraz tömege 88,8 tonna volt hektáronként. Almási J. és Marosvölgyi B. Jakabszálláson 4 éves korban 46,8 tonna/ha abszolút száraz tömeget mért sarjról felújított akácosokban.

A tuskó- és gyökérsarjról felújított akácosok abszolút száraz tömege lényegesen nagyobb mint a csak gyökérsarjról felújítottaké. Sarj akács energiaerdő létesítési költsége minimális, hátránya az ültetettel szemben a változó törzsszám, ami a megtermelhető dendromassza mennyiségét és a termesztési időt is erősen befolyásolja.

A sarjzatott akács energiaerdő folyónövedékének első kulminációja 3—5 év körül van, az első jelentős törzsszámcsökkenés után egy újabb maximum 9—12 év közé esik. Az e korban bekövetkező, jelentős törzsszámcsökkenés után az újabb maximum 15 év körül várható.

Az 1—2 éves energiaerdő-kísérletek adatai szerint ilyen korban kitermelésük még nem célszerű, mert a 3. és 4. évben a növedék az előző évinél lényegesen nagyobb, és a kitermelhető fatömeg többszöröse is lehet.

TERMESZTÉSI KÍSÉRLETEK AKÁCFAJTÁKKAL

Az Országos Mezőgazdasági Fajtaminősítő Tanács napjainkig 10 akácfajtát ismert el, illetve honosított meg és van további 12 fajtajelölt is.

Az 1980-as évek elején kidolgozott kutatási program a következő 12, az akáctermesztés szempontjából legfontosabb tájon tervez akácfajtákból termesztési kísérleteket: Duna—Tisza köze, Cserhát, Kisalföld, Mezőföld, Somogyi homokvidék, Vas—Zalai-hegyhát, Kemenesalja, Vasi-dombság, Nyírség, Nagykun—Hajdúhát, Békési-hát, Észak-Pannonhát.

Az erdő- és fafeldolgozó gazdaságok, az ERTI irányelvei alapján 1981-től foglalkoznak üzemi termesztési kísérletek létrehozásával. 1987-ig a Kiskunsági, a Nagykunsági, a Felsőtisza és Kisalföldi EFAG területén több mint 400 ha-on került sor erdőfelújításra és erdőtelepítésre szelektált, elsősorban „Nyírségi” és „Üllői” akáccal.

A termesztésre ajánlott akácfajták zöme csak néhány évvel ezelőtt került a gazdálkodókhoz, ennél fogva tulajdonságaikról, alkalmazhatóságukról még elég kevés tapasztalattal rendelkezünk.

A legtöbb akácfajta termőhelyi igénye kellő mértékben még nem tisztázott, így előfordulhat, hogy ugyanazon fajta egyes termőhelytípusokon kiváló, másokon gyengébb tulajdonságokat és növekedést mutat.

Kevés a rendszeres vizsgálatba vont termesztési kísérletek száma, és a kísérletek eredményeiről kevés adatunk van. Az előzőekben felsorolt erdőgazdaságoknál létesített üzemi kísérletek fiatal állományainak értékelésére csak a későbbiek során kerülhet sor.

Fontosabb gyakorlati vonatkozású megállapítások:

- Napjainkban is vitatott a nemesített akácfajtákkal történő erdősítések induló hálózatainak kérdése. A Duna—Tisza közti termesztési kísérletek alapján — a várhatóan legjobb növekedést biztosító termőhelyeken létesítendő erdősítéseket kivéve, ahol a $2,5 \times 2,0$ m-es hálózat is tervezhető alternatívaként — a $2,5 \times 1,0$ m-es hálózat látszik a legmegfelelőbbnek. A várhatóan közepes növekedést biztosító termőhelyeken létesítendő erdősítésekben — s ezek vannak túlsúlyban — az ajánlottnál tágabb hálózat alkalmazása mellett az akác, laza koronája lévén, nem tud kellőképpen záródni, ennek következtében a talaj intenzíven elgyomosodik, még az előírásszerűen elvégzett talajápolási munkák esetén is. A vegyszeres gyomirtási eljárások hatásmechanizmusát pedig még nem ismerjük kellőképpen.
- Nagyon fontos lenne a törzs- és koronaalakító nyesések technológiai előírás szerinti elvégzése. Az általunk ajánlott alaphálózat mellett az első törzs- és koronaalakító nyesést akkor kell elvégezni, amikor az állomány átlagos magassága eléri a 2,5—3,0 m-t.
- A második nyesésre akkor kerüljön sor, amikor a faállomány átlagos magassága 5,0—6,0 m.
- A további 1—2 nyesés esetén már csak a legszebb javafákra szükséges koncentrálni.
- Van olyan szakmai vélemény is, hogy további, elsősorban sűrűbb (pl. $1,60 \times 1,60$ m) hálózati variációk kipróbálásával, a nyesési munkák részben kiválthatók lennének.
- A fajtákra alkalmazható erdőnevelési technológiák még nem kiforrottak. A nevelési szisztéma minden bizonnyal a „ritkán”, de „erőteljesebben” elvhez áll majd közelebb.
- A nemesített (szelektált) akácfajták termesztésbe vonása többlettráfordítás nélkül nem eredményez hozamnövekedést. Ily módon a fajták szélesebb körű elterjesztése minden esetben bizonyos kockázatot is jelent. E kockázat mértéke elsősorban a termőhelyi tényezőktől és a vágásforduló idejétől függ. Mindenképpen szükséges lenne ezt a minőségi többletmunkát központi forrásokból, az eddigieknél is jobban elismerni.

AZ AKÁC ÉS NYÁR ERDŐK EGÉSZSÉGI ÁLLAPOTA

Akác erdeink egészségi állapotát elsősorban fitofág rovarok és kórokozó gombák veszélyeztetik, de telepítésekben, fiatalosokban egyes, abiotikus tényezőknek, így a jégverés, fagy, aszálynak is jelentős lehet a szerepe, és kárláncolat formájában fák pusztulását is okozhatják. A fitofág rovarok közül az akácpajzstetű (*Parthenolecanium corni*) az egyik legkárosabb. Károsítása gyakran kárláncolat formájában jelentkezik. A lombfogyasztó rovarok szerepe is fokozódott az utóbbi években. A legkárosabb fajok, amelyek egyes években fiatal akácokban és egy-kétéves telepítésekben tömegesen lépnek fel, a csipkézőbogarak (*Sitona griseus*, *S. tibialis*) és a kendermagbogár (*Peritelus familiaris*). Különösen a telepítés évében, a töre vágott csemetékben okoznak jelentős károkat, vagy a kései fagyok után, kárláncolat formájában csemetepusztulást is.

Kisebbségi jelentőségű fajok a gubacsatka (*Vasates robiniae*), az akác levélaknázó (*Parectopa robinella*) és gradáció alkalmával a gyapjaslepke (*Lymantria dispar*) is elfogadja tápnövényül. Az akácok egészségi állapotát befolyásoló kórokozó gombák közül legjelentősebb hazánkban a tökorhadást okozó kóristapló (*Fomes fraxineus*). A különböző helyeken vizsgált, véghasználati korú akácok tuskóinak 40–60%-ában megtalálható fertőzése. Az abiotikus tényezők közül az utóbbi években a jégverés okozott jelentős károkat. Esetenként csemeték pusztulását is elősegítette.

A különböző nyárfajták egészségi állapotát legjobban a xilofág rovarok és a kéregfekélygomba fertőzése befolyásolja. Az abiotikus tényezők főleg a biotikus tényezők káros hatását segítik elő, de közülük a téli fagyok egy-egy nyárfajta egészségi állapotában is jelentős szerepet játszanak. A telepítés évében minden nyárállományban megtalálható a kis nyárfacincér (*Saperda populnea*) 5–10%-tól gyakran 100%-os előfordulása is. A bögölyszitkár (*Paranthrene tabaniformis*) a telepítés első-másodévében a nyárfiatalosok veszélyes xilofág károsítója, de sebzési helyeken még a legidősebb fákat is megtámadja. A tarka égerormányos (*Cryptorrhynchus lapathi*) mind a nyáarak, mind a fűzek leggyakoribb és legveszélyesebb xilofág rovара. A nyár-karcsúdíszbogár (*Agrilus suvorovi populneus*) nyársainkban az utóbbi években fellépett, igen veszélyes károsító. Legjobban az 'I–214' nyárfajtákat fertőzi. A darázslepke (*Aegeria apiformis*) és a nagy nyárfacincér (*Saperda carcharias*) általában együtt fordulnak elő a telepítés negyedik-ötödik évétől minden nyárállományban megtalálhatók.

Az eddigi megfigyelések szerint nyárasainkban a kéregfekély a legveszélyesebb betegség. A fertőzés erőssége évente, az időjárástól függően változó, de legjobban a telepített nyárklónoktól függ. Az 'I–214' gyengébb termőhelyeken már erősebb mértékben fertőzött lehet. A kórokozók közül a *Marssonina brunnea* gombának van jelentősége nemesnyárasaink egészségi állapotára.

BOGYAY JÁNOS (ERTI)

AKÁC MAGTERMELŐ FAÁLLOMÁNYOK

Az akác magas részaránya szükségessé teszi, hogy faállományai minőségének javításával foglalkozzunk. A már rendelkezésünkre álló nemesített fajták lassú elterjedése miatt még hosszabb ideig a magról nevelt csemeték adják a tömegtermelés alapját, ezért a minőségjavítás a magtermelő állományok kijelölésével, céltudatos kezelésével és ezen állományok gazdálkodási rendszerének megszervezésével valósítható meg legeredményesebben.

Ez idő szerint az országos szükséglet — esetleges exportlehetőségeket is figyelembe véve — évente kb. 150 q. 10 éves maggyűjtési periódusokat véve alapul, egy magtermelő faállomány alól legfeljebb három alkalommal végezhető maggyűjtés. Így hozzávetőleg 600 hektár magtermelő állomány szükséges a magszükséglet hosszú távon is folyamatos biztosításához.

Az akácmagigényt eddig az ófehértói (nyírségi) és a pusztavacsi magtermelő állományok elégítették ki. Tekintettel arra, hogy a magszükséglet 2/3-át ma is a nyírségi akácok adják, ebben a tájban választottuk ki és törzskönyveztünk 1986-ban 400 hektárt, 1987-ben pedig Pusztavacs térségében 146 hektárt. A további igények biztosításához a Dunántúl jelentősebb akáctermesztő tájain lenne célszerű újabb magtermelő állományokat kijelölni.

A vizsgált faállományok közül a magtermelésre alkalmasakat az állományszerkezeti és fatermési adatok, a — feltehetően genetikailag meghatározott — minőségi jellemzők, az egészségi állapot, a magtermő képesség, továbbá az összbenyomás alapján jelöltük ki. A kijelölésnél a törzsalak volt a meghatározó. Csak azokat a faállományokat fogadtuk el magtermelőnek, amelyben a fák legalább 45%-a az 1—3 törzsalakosztályba tartozik és ezek a fák az állományban egyenletes eloszlásban vannak.

A kiválasztott magtermelő faállományokat — meghatározott feltételek alapján az OECD-rendszer szerinti minőségi csoportokba soroltuk, és pedig 71 hektárt a „törzs”, 131 hektárt a „szelektált” és 334 hektárt az „azonosított” csoportba. A különleges genetikai értéket képviselő magtermelő állományokat — az említett minőségi csoportokon belül — génrezervációként javasoltuk kezelni. Eddig összesen 546 hektár akácállományt jelöltünk ki és javasoltunk magtermelővé nyilvánítani.

A magtermelő állományok kezelésére és felújítására, továbbá a maggyűjtés ütemezésére vonatkozóan ún. kezelési irányelveket dolgoztunk ki.

Javaslatot tettünk szigorú nyilvántartási rendszer bevezetésére is. a szaporítóanyag származásának egyértelmű ellenőrizhetősége és a magtermelő állományok genetikai értékének utódvizsgálatokkal történő igazolása végett.

DR. GERGELY ISTVÁN (GYDFV)

AKÁCFAJTÁK MIKROSZAPORÍTÁSA ÉS VÍRUSMENTESÍTÉSE

Bevezetés

A nemesített, nagy biológiai értékű, különböző célokra szolgáló akácfajták gyors elterjesztésére a vegetatív szaporítás alkalmazása szükséges. Ennek esetleges meggyorsítására, illetve anyatelepek létrehozására megindítottuk az akácfajták mikroszaporítását.

Irodalmi áttekintés

Robinia pseudoacacia mikroszaporításáról először Csehszlovákiában, CHALUPA számolt be, 1983-ban. Mi, magunk, 1984- és 1985-ben közzeltük első eredményeinket (VÉRTESY, BALLA, 1984, 1985). 1985-ben, Romániából, ENESCU és JUCAN jeleztek, hogy foglalkoznak a problémával. 1987-ben BARGHCHI Új-Zélandban, a Magyarországról importált Jászkiséri fajta sikeres mikroszaporításáról számolt be. Az NSZK-ban 1987-ben 12 000 Robinia-mikronövényt állítottak elő, kereskedelmi laboratóriumokban.

Akácfajták mikroszaporítása

A mikroszaporításhoz szükséges, steril tenyészeteket anyatelepek vagy üvegházban hajtattott növények aktívan növekvő hajtásairól indítottuk. Ezeket többszöri $HgCl_2$ -ben történő sterilizálás után helyeztük táptalajra. A hajtások sokszorozódását indukáló táptalaj módosított MS-makroelemekből áll, melyből az NH_4NO_3 -t kihagytuk, viszont 250 mg/l Caseinhydrolisat-ot adagoltunk a túlzott, hajtástöveken jelentkező kalluszosodás csökkentésére. A fajták viselkedése között eltérést tapasztaltunk. A szaporodási ráta havonként 2, 5 és 3, 6 között változott. A gyökeresedésre kb. 1 cm hosszú hajtásokat használtunk, melyek arányát 10—23% közötti állapítottuk meg. A hajtások gyökeresítését két fázisban végeztük: gyökerindukcióhoz 100 ppm R—32 nevű (Reanal-licenc) gyökeresítőszembe helyeztük a hajtásokat 7 napra, majd 3—4 hétre hormonmentes táptalajba. A gyökeres növények aránya 66—86% volt. A gyökeres növényeket üvegházi körülmények között, különböző közegekbe ültettük ki. Ezek közül az erdeifenyőkéreg-örlemény : perlit (3 : 1) arányú keveréke vált be legjobban, ebben a növények 63%-ban éltek túl az akklimatizálást.

Eddig a következő fajták mikroszaporításával foglalkoztunk: Kiskunsági (ERTI); Jászkiséri (ERTI); Üllői (ERTI); Szajki (ERTI); Rózsaszín AC (Bajti) (ERTI); Gigant (ERTI); Opályi (FEFAG); Gutorföldi (FEFAG).

Akácfaajták vírusmentesítésének problémaköre

A vegetatív szaporítás a vírus okozta megbetegedések jelentőségét drámaian növeli — mint ahogy az a gyümölcstermő növények esetében évtizedek óta realitás.

Az akác vírusfertőzöttségének helyzete

MILINKO és SCHMELZER 1961-ben írták le először Magyarországon a fehérakác-leveleken mozaiktüneteket okozó vírusos megbetegedést, mely Kecskemét környékén, a Balaton körül, Budapest körüli helységekből, az Alföld tisztántúli részén 10—18 %-ig fertőzi az állományokat. E betegség okozójaként SCHMELZER (1963) két vírus mutatott ki: az akác mozaikvírust (Robinia mosaic virus) és a paradicsom fekete gyűrűsség vírust (Tomato black ring virus), az előbbi levéltetveket, az utóbbi, köztudottan, fonalférgek útján terjed azon felül, hogy a vegetatív módon szaporított egyedek mindegyike fertőzött, az anyanövény fertőzöttsége esetén. MILINKO és SCHMELZER (1968) megállapították, hogy a vírus okozta mozaikbetegség a fahoza-dék 5—6-szoros csökkenését okozhatja. Ilyen körülmények között érdemes volt az akác vírusmentesítésének lehetőségeivel foglalkozni. Erre a célra „in vitro” nevelt akáchajtásról, steril körülmények között metszettük ki a merisztémacsúcsokat 1—2 levélkezdeménnyel együtt. Ezeket Wassermann-csövekbe, a következő táptalajra helyeztük:

1. MS-makro- és -mikroelemek +BAP 0,4 ppm IBA 0,01 ppm GA_3 0,01 ppm
2. Akác makro- és mikroelemek BAP 0,2 ppm, Adeninszulfát 0,2 ppm, IBA 0,01 ppm + Wuxal 0,75 ml/l
3. WPM-makro- és -mikroelemek, BAP 0,4 ppm, IBA 0,01 ppm, GA_3 0,01 ppm.

A merisztémacsúcsok regenerálódása a különböző táptalajokon igen eltérő volt. MS-táptalajon 3 hét alatt két lomblevél fejlődött ki az erőteljes növényen, akác-táptalajon hajtások képződtek, de ezek igen gyengék voltak, míg WPM-táptalajon alig figyeltünk meg fejlődést.

Kísérleteink azt mutatják, hogy akácmerisztémákból regenerálhatók növények, vagyis merisztématenyéssel megkísérélhető a vírusmentesítés, melyet mikroszaporítás követhet. A felszaporítás ideje alatt ily módon nem kell félni a visszafertőződéstől. Kétségtelen, hogy az akklimatizáció alatt és után védeni kell a növényeket a vírusvektor levéltetvektől, melyek szerepét az anyatelepek létesítésénél is tanácsos figyelembe venni. Hasonlóképpen szükségessé válhat a talajvizsgálat vektornematódák előfordulásának ellenőrzésére.

DR. GERGÁCS JÓZSEF (ERTI)

INTENZÍV ELJÁRÁS GYÖKÉRDUGVÁNYOK ELŐÁLLÍTÁSÁRA

A fás dugványról nehezen szaporítható, nemesített erdészeti fajták (Leuce-nyárák, akác stb.) gazdasági hasznosíthatóságát nagymértékben akadályozta üzemi alkalmazhatóság, vegetatív szaporításuk megoldatlansága. Ezen a gondon kívántunk segíteni az intenzív gyökérdugvány-termelési eljárás kidolgozásával Sárváron.

Tesztfafajnak a 'Favorit' nyárat és a 'Rózsaszín AC' akácot tekintettük. Korábban mindkettőt csak nehézkes szaporítási módok valamelyikével (oltás, szemzés, zölddugványozás) tudtuk szaporítani.

A szaporítási technológiák közül a zölddugványról nevelt, saját gyökerű cseméték gyökérdugvány-termelésének behatóbb tanulmányozása mellett döntöttünk.

Költségkímélés céljából a kombinált szaporítási mód zölddugványozási fázisát kívánatos volt részletesen kiiktatni, a gyökérdugvány-termelést néhány évre folyamatosá tenni.

E célból a zölddugványról nevelt csemetéket oldalt lyuggatott falú műanyag edényekbe, illetve tasakokba ültettük. Az edényekbe tápdús földkeveréket tettünk, melyeket laza (tőzegperlit, homok) közegbe helyeztünk. A sötét színű tőzeges közegben jól fejlődtek, szemben a homokban képződött világos, törékeny gyökerekkel. A módszerrel a vegetációs időszak végén növényenként első évben átlagosan 50 db, 7 cm hosszú, 4 mm-nél vastagabb gyökérdugványt állítottunk elő. A következő évben a növények tápanyag-utánpótlásától függően (levéltrágyázás) 150 db/növény gyökérdugvány-termelést is elértünk. 1984-ben 100 termesztőedénybe kihelyezett 'Favorit' nyárról 40 m²-en 10 ezer db gyökérdugványt termeltünk.

Az eljárás előnye, hogy az így kialakított gyökérdugvány-termelő anyatelep 4—5 éven keresztül felhasználható gyöker- és zölddugvány-termelésre egyaránt.

Fenti eljárás elősegítheti a nehezen szaporítható fajták gazdasági hasznosítását. Egyéb fajoknál (pl. *Gleditsia*, *Gymnocladus*) a magtermés elmaradása esetén lehet jó szolgálatot.

DR. TÓTH ÁRPÁD (GATE)

AZ AKÁCMÉZTERMELÉS NÖVELÉSE A VÁNDORLÁS JOBB SZERVEZÉSÉVEL

A méhcsaládonként elérhető mézhozam a vándorlások számának növelésével, ezen belül is az optimális vándorlási idő megválasztásával növelhető.

Az országos méhészmegfigyelőhálózat adataira építve, 1964. és 1983. évi időszak napi hordási eredményeit dolgoztam fel, amely adatbázisért ezúton is szeretnék köszönetet mondani a több mint 75 éve működő megfigyelőhálózat társadalmi munkásainak, illetve az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóközpont méhtenyésztési osztályának.

A feldolgozás során alapvetően két dolgot kerestem, az egyik

- az azonos időben virágzó akácok helység szerinti azonosítása, a másik
- az egy időben virágzó akácokból az idő függvénye szerinti, naponta hordható mézmennyiség megállapítása voltak.

Régi, gyakorló méhészmegfigyelés az akácvirág úgynevezett puhulása. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a virágzás kezdetétől számított 3—6 nap között indul csak meg a hordás, azaz a tömeges nektártermelés. Ez a jelenség a megfigyelőhálózat adataiból is kitűnik, hiszen a méhészek a virágzás kezdetét 3—6 nappal korábban jelzik a tényleges hordás megindulása előtt.

A másik gyakorlati megfigyelés, hogy az országos hordás kezdetétől számítva a később virágzó akácok általában mindig később virágzanak, megteremtve ezzel a vándorlás lehetőségét a méhészek számára.

Az azonos időben nyíló akácokat helységenként csoportosítva, az országos hordás kezdetéhez viszonyítva

1—3. nap között,

4—6. nap között,

7—10. nap között,

11—17. nap között nyílókra, most már a mérlegelt hozamokat figyelembe véve készíthettem el Magyarország akácvirágzási térképét.

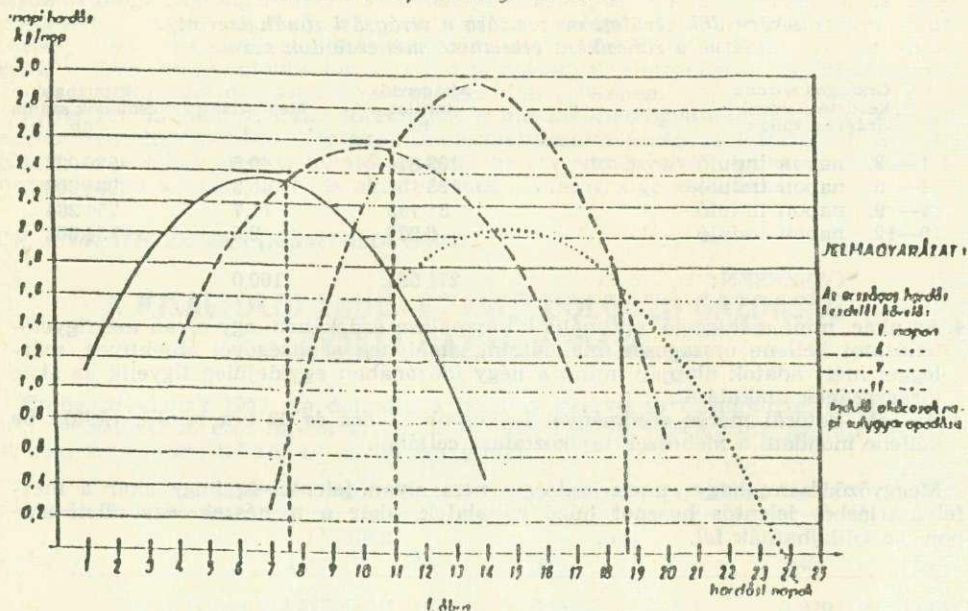
A különböző időben nyíló akácok hozamának megállapítása volt vizsgálódásom másik fontos területe, az optimális vándorlási idő megállapítása érdekében.

Az egyes kaptárak napi súlygyarapodása a családok nagyságától, ezen belül is a hordó népesség számától függ. Magyarországi viszonyaink között, a januári—februári fiasítás megindulásától számítva május végére, illetve június közepére érik el méhcsaládjaink népességük maximumát.

Az azonos időben nyíló akácok hozamgörbéit az 1. ábrán mutatom be.

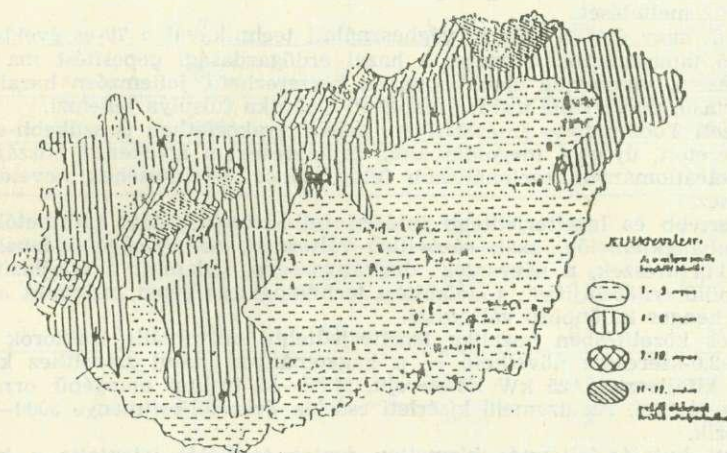
A vándorlás optimális ideje a parabolák metszéspontjából, grafikus úton könnyen megállapítható.

A vándorlás optimális idejének meghatározása

Javaslatok:

1. Növelni kellene az akácerdők telepítését a 7—9., illetve 10—12. napon virágzó területeken, mivel a vándoroltatható méhcsaládok számára az erdőterület kicsisége a szűk keresztmetszet (1. táblázat).
2. A méhcsaládok számát a jelenlegi 4—6 százezerről 8 százezerre lehetne növelni, amely az optimális vándorlási időpont megválasztását alapul véve, a jelenlegi 800—1000 vagon akácméztermelés helyett 3000 vagon akácméz termelését biztosítaná évente.
3. A vándorlás elősegítése és a minőségi méztermelés érdekében, kaptártípust kellene változtatni, erre vonatkozó kutatásokat kellene folytatni.

Az akác virágzásának kezdete 1964—1983
(Szerkesztette: dr. Tóth Árpád)

*Akácerdők területi megoszlása a virágzási zónák szerint,
illetve a zónánként eltartható méhcsaládok száma*

Országos hordás kezdését követő virágzási zónák	Akácerdő- terület ha	Megoszlás %	Eltartható családok száma db
1— 3. napon induló	109 874	40,5	878 992
4— 6. napon induló	123 101	45,3	984 808
7— 9. napon induló	31 783	11,7	254 264
10—12. napon induló	6 826	2,5	54 608
ÖSSZESEN:	271 584	100,0	

4. Az akác. mint méhlegelő optimális kihasználása érdekében. egy olyan megfigyelő-hálózatot kellene országosan működtetni, amelynek segítségével objektíven, mérleggel mért adatok alapján mind a négy időzónában egyidejűleg figyelik az akác virágzásának alakulását.
Az esti, hétértai mérés eredményét legkésőbb 21 óra és 22 óra között rádióon be kellene mondani a méhészek tájékoztatása céljából.

Meggyőződésem, hogy ennek költségei nem olyan jelentősek, hogy akár a méz-felvásárlásból jelentős hasznot húzó vállalatok, akár a méhészek egyesületi alapon ne vállalhatnák fel.

DR. POSTA JÓZSEF (ERTI)

AZ AKÁC- ÉS NYÁRTERMELÉS GAZDASÁGOS GÉPESÍTÉSE

Hazánkban az akác- és a nyárállományok az összes erdőterület mintegy harmadrészét foglalják el. A gépesítés lehetőségei ezekben az állományokban az átlagosnál kedvezőbbek, mivel döntő részük sík- vagy enyhe lejtésű dombvidéken található. További előnyt jelenthet — különösen nemesített fajták esetében — az előnyös, szabályos törzsalak, az ültetvényszerű telepítés lehetősége, melyek biztossítják akár a legfejlettebb, legbonyolultabb technika alkalmazását és hatékony, gazdaságos üzemeltetését.

A korszerű, nagy értékű elő- és véghasználati technikával a 70-es években szerzett kedvező tapasztalatok ellenére, a hazai erdőgazdasági gépesítést ma az egyszerű szerkezetű, viszonylag olcsó, könnyen beszerezhető, jellemzően hazai fejlesztésű és gyártású, univerzális traktor alapgépű technika túlsúlya jellemzi.

Az Erdészeti Tudományos Intézet ilyen, már a gyakorlatban is szűkebb-szélesebb körben bevezetett, új gépi megoldásokkal, fejlesztésekkel igyekezett hozzájárulni a nyár- és akácállományok racionálisabb felújításához, telepítéséhez, neveléséhez és kitermeléséhez.

A legismertebb és legelterjedtebb intézeti fejlesztések között említhetők a csemete- és suhángkiemelők, azok rázóvillás változatai, az akácgyökér-leválasztó és -daraboló körfűrészek, a négysoros dugványozógép, valamint a talajlazító mélyművelőre épülő erdőfelújítási, s -telepítési technológia és gépei, valamint a sorközpótló keses henger különböző változatai.

A csokeres közelítésben hazailag legelterjedtebb, univerzális traktorok teljesítménye 1,5—2,0-szeresére növelhető — a hagyományos, hátul szerelthez képest — az általunk kifejlesztett, 25 kW kötélerőjű, MTZ—82 traktor alapgépű, orrszerelésű csörlő bevezetésével. Az üzemelő kísérleti csörlők éves teljesítménye 3000—5000 m³ között változik.

Az intézeti kutatás-fejlesztés kiemelten fontos területét jelentette a közelmúlt időszakban a választékban való fakitermelés közelítésének gazdaságos gépesítése. Ma már rendelkezünk a hazai viszonyoknak és adottságoknak legjobban megfe-

lelő, univerzális traktor alapgépű darus, rövidfás pótkocsicsaláddal 40, 50 és 80 kN terhelhetőségi nagyságrendben. Valamennyi nagyságrendben kifejlesztettük az üzemeltetést a legszélsőségesebb talaj- és időjárási viszonyok között biztosító hidraulikus segéd-, illetve összkerék-segédhajtású változatot is. Az MTZ és Zetor traktor alapgépű pótkocsicsalád utóbbi tagjai minden bizonnyal elterjedésre számíthatnak az ár- és a hullámtéri nyárasok választékbani kitermelésében.

Fejlesztési munkáink során törekszünk a műszaki-ökológiai-ökonómiai — sokszor egymásnak ellentmondó — érdekek kompromisszumos érvényre juttatására. Reméljük, hogy a többi ágazati kutató-fejlesztő hely eredményeivel együtt az intézet is hozzájárulhat a hazai nyár- és akáctermelés gazdaságos gépesítéséhez.

DR. KOMJÁTHI FERENC (KISALFÖLDI EFAG)

A KISALFÖLDI ERDŐ- ÉS FAFELDOLGOZÓ GAZDASÁG NYÁRFA GAZDÁLKODÁSA

Erdőgazdaságunk 1953 óta dolgozik a jelenlegi szervezeti formájában. Fával borított területünk 25 ezer ha-ról 27 700 ha-ra nőtt 1953 és 1988 között. Ezalatt az élőfakészlet 2,4 millió m³-ről 4,4 millió m³-re nőtt.

A gazdaság erdőterületének megoszlása, fajajonként

Fafaj		1963		1980		1988	
		ha	%	ha	%	ha	%
KST	m	2 577	10,3	2 447	9,4	2 970	10,7
	s	491	2,0	311	1,2	233	0,8
CS	m	2 730	10,9	2 647	10,1	2 874	10,4
	s	540	2,2	349	1,3	310	1,1
GY	m—s	160	0,6	118	0,5	111	0,4
A	m	1 255	5,0	950	3,6	919	3,3
	s	2 770	11,0	1 721	6,6	1 978	7,2
K		1 764	7,0	1 466	5,6	1 512	5,5
EKL		1 661	6,6	492	1,9	362	1,3
NNY		3 000	11,9	7 856	30,0	8 395	30,3
HNY		650	2,6	764	2,9	949	3,4
FÜ		1 650	6,5	1 796	6,9	1 896	6,9
É		3 260	13,0	1 949	7,5	1 509	5,5
ELL		1 000	4,0	161	0,6	174	0,6
EF				2 541	9,7	2 791	10,1
FF		1 599	6,4	580	2,2	702	2,5
ÖSSZESEN:		25 107	100,0	26 148	100,0	27 685	100,0

Mi eredményezte az élőfakészlet kétszeresre gyarapodását? A gazdaságunk a Hanság és a Szigetköz erdőgazdasági tájban rendelkezik nagyobb, nyártermesztésre alkalmas területtel. Az elmúlt 35 év alatt ebben a két erdőgazdasági tájban kiterjedt nyárerdőket létesítettünk. A vízviszonyok változása miatt a régi, hansági égerkultúrák helyén, a Dél-Hanságban a nyárállományok teret nyertek. Az éger részaránya 13⁰/₀-ról 5,5⁰/₀-ra csökkent. Az elmúlt évtizedek alatt a gazdaság kezelésébe került területek is túlnyomó részben nemesnyáras állományok telepítésére adtak lehetőséget és területük 11,9 százalékról (3000 ha-ról) 30,3⁰/₀-ra (8395 ha-ra) nőtt. A gazdaság fakitermelési lehetősége 60 ezer m³-ről 200 ezer m³-re nőtt, amiből a 30,3⁰/₀ terület-részarányos nemesnyár 120 ezer m³. Gazdaságunknál a nemesnyár fajtaösszetétele lényegesen megváltozott. Ma még jelentős mennyiség a korainyár, ami sajnos erősen csökkenő tendenciát mutat. Az óriásnyár közepes szerepet tölt be, de véleményem szerint ennek a klónnak a szerepét országosan újra kellene értékelni. A fája az ipar számára nagyon kedvező. Legnagyobb részarányt az 'I—214'-es olasznyár élvez. Növekedése ennek a legnagyobb, de fája kevésbé keresett és nagyon rövid vágásfordulója miatt sok felújítási munkát vonz, s állékonysága kicsi. A teljesség kedvéért utalok arra, hogy az egyéb nemesnyár 664 ha területet foglal el, és a következő években rohamosan fog növekedni.

A hansági nyárgazdálkodás jelentős környezeti eleme a víz. Jelenleg mintegy 5600 ha öntözhető terület van a Hanságban. E kettős hasznosítású, lecsapoló és öntöző csatornarendszer az elmúlt 35 év során folyamatosan épült. Igyekeztünk a műszaki létesítményekkel a biológiai igényeket kielégíteni. Erdőművelési technológiánkat a feladathoz alakítottuk. Két különböző gyakorlat alakult ki:

- a) az árterületeken a szántás nem alkalmazható, mert a megmozgatott talajt egy esetleges árvíz elmossa. Itt gödörfúró után, kézi ültetéssel történik az erdősítés;
- b) a Hanságban, ill. ármentett területeken a tuskófúrás után szántást, simitózást és gépi ültetést végzünk.

Az erdősítéseket a Hanságban géppel, míg az ártereken csak kézzel ápoljuk. Az erdősítési szaporítóanyagot 131 ha csemetekerti területen állítjuk elő. Fatömegünk intenzívebb növelése érdekében foglalkozunk a nemesített füzekkel.

A nyártermesztés során gondjaink is akadtak.

- Összefüggő, elegyetlen nemesnyárasok alakultak ki. Ezek a károsítókat vonzották és az elszaporodásuknak kedveztek, elsősorban az araszolólepke hernyói okoztak jelentős gondokat.
- A gombakárosítók közül a STILPNOTIA SALICIS és a DOTHICHIZA néha már csemetéken is érzékeny károkat okoz.
- Az ültetvényjellegű nemesnyár nagyon érzékeny a vadkárra. Állományaink lényegesen jobb egészségi állapotban lennének kisebb vadlétszám mellett.

Összefoglalva

Erdőgazdaságunk a megalakulása óta tudatosan törekedett a nagyobb biológiai értéket képviselő fajok és -fajták ültetésére. A termőhely potenciálját a műszaki létesítmények bővítésével állandóan és folyamatosan javítjuk. Így a szakmánk közismert gondjai között is sikerült a bővített újratermelést megoldani,

A fenyők zöld anyagából a Szlovák Erdészeti Kutatóintézet munkatársai takarmánylisztet készítettek. Ennek az anyagnak a biológiai értéke kedvező, állatok takarmányozására jól felhasználható. A szlovák szakemberek a fenyőtűk begyűjtésének technológiáját, gépi megvalósítását is kidolgozták. Lényege az, hogy aprítéktermelés közben a könnyű anyagot leválasztják a nehezebb faaprítékról, majd a kapott anyagot kiszáritják. Erre mobil szárítógéppel is rendelkeznek.

A fenyőtűk ilyen hasznosítását korábban Lukács I. és Milota Erik ismertette, majd Szilágyi Benjamin is bemutatta szovjet tapasztalatok alapján. Kár, hogy feledésbe ment, talán érdemes lenne foglalkozni vele. A tisztítások kedvezőtlen pénzügyi mérlegét lehetne javítani vele.

(Acta Inst. Forest, Zvolenenses. Tom. 7., 1988. Ref.: dr. Szodfridt I.)

A NEMESNYÁR ÜLTETÉSI HÁLÓZATA, NEVELÉSE ÉS FATERMÉSE

Több mint 200, jórészt véghasználati korú, nemesnyár hálózati és nevelési kísérlet parcella adatainak az alapján a következőket állapítottuk meg:

- Az ültetési növényteret a termőhely, a fajta, a természetési cél, a termesztési időtartam és a véghasználati növényter figyelembevételével kell megállapítani.
- A közepes és hosszú vágáskorú, rönktermesztési célú nemesnyárasok legkedvezőbb ültetési növénytere 12—20 m² között volt, a termőhelytől és a fajtától függően. A kisebb növényterben ültetett nemesnyárasok csak mini vagy midi vágásfordulóban adnak nagyobb fatermést.
- A nevelési mód alatt a nevelővágások gyakoriságát, erélyét, illetve mértékét értjük.
- Más fafajokhoz hasonlóan, a nevelési módnak nincs döntő hatása az élőfakészletre, és az összes fatermésre.
- A közel azonos ültetési, véghasználati hálózat, illetve növényter esetén, az élőfakészlet és az összes fatermés nagyságát alapvetően a fajának megfelelő termőhely határozza meg.
- A nevelővágás elsősorban a fatermés minőségére és értékére van hatással. Az időben és szakszerűen végzett nevelővágások következtében az átlagos átmérő nagyobb, az állomány egészségi állapota jobb, és több az értékesebb választék.
- A nevelővágások elhagyásának, helytelen elvégzésének következtében a faállomány ellenállóképesége nagymértékben lecsökken és a különböző kedvezőtlen külső tényezők (aszály-, fagy-, rovarkár stb.) hatására a törzsek jelentős része elpusztulhat.
- 20 évnél idősebb 'I—214' nyárasok fatermési adatai szerint célszerű lenne megvizsgálni a véghasználati kor 5 évvel történő emelését. Ebben az esetben 15—18 év között növedékfokozó gyértitést kell végezni, az I—II. fatermési osztályokban 200 db, a III. és IV. fatermési osztályokban 250—300 db véghasználati törzset kell hagyni hektáronként.
- Felhívjuk a figyelmet a fajtamegválasztás és a termőhelyvizsgálat fontosságára. A termőhelyi szakvélemény tartalmazza a fajtát, a termesztési technológiát, így a talajelőkészítést, az ültetési hálózatot, az ültetési anyag minőségét, módját stb.
- Nagyon fontos a szakszerű talajelőkészítés és ápolás.

DR. NAGY ILLÉS (KÖZÉPTISZAVIDÉKI VÍZÜGYI IGAZGATÓSÁG)

A FŰZÉLÉK SZEREPE ÉS TERMESZTÉSE A TISZA HULLÁMTERÉBEN

Az ármentesítési munkák során a töltések előtt hullámtörő véderdősávok alakultak ki, amelyeket botoló füzesként, fejesfa üzemben kezeltek. A felszabadulás előtt a csonkolási munkát felesben végezték, az 1960-as években azonban már munkakerő nem állt rendelkezésre. bérért sem. A 3—4 éves csonkolási forduló kitolódott, egyes helyeken el sem tudták végezni, így a botoló füzesek ágaikkal az árvízszint fölé növe, lassan elvesztik hullámtörő hatásukat, ezért helyettük új megoldást kellett keresni.

Az 1970-es évek közepén, megismerve a „minirotációs energiaerdő” fogalmát, a KÖTIVIZIG véderdőként, kísérleti céllal Tiszaabőn 9 ha, Martfűn 8,5 ha, Tiszasülyön 3 ha nagyságú minirotációs fűz energiaerdőt telepített különböző hálózatban, különböző fűzfajokkal. 1988-tól az ERTI is bekapcsolódott a kísérletbe, amelyeknek eddigi tapasztalatai a következők:

- az új típusú véderdő eleget tesz a véderdőre vonatkozó előírásoknak, telepítés-től letermelésig gépesíthető;
- az új típusú véderdő telepítésének költsége mintegy $\frac{1}{3}$ -a a hagyományos véderdő telepítésének;
- az első három-négy évben a fehérfűz 50—150 m³/ha/év cserjeanyagot biztosít. A fajok közül véderdőnek alkalmas a 'Bédai egyenes', a 'Velki Bajor', az 'I—1/59'. Kevésbé alkalmas a 'Sárvári', 'Certai', 'Pörböldi'. A végleges következtetések levonásához azonban még idő szükséges.

A kísérleti telepítésekkel egy időben — miután Magyarországon energiaerdőt letermelő gép nem volt — megkezdtek egy cserjeletermelő és kéveköto gép fejlesztését, amelynek üzempróbái 1989-ben megkezdődtek.

Az alapgép T—150 K traktorvázra épített, HR—2 típusú hidrosztatikus és mechanikus hajtáskombinációjú, összerékmeghajtású, Rába—180 motorral hajtott erőgép, amelynek sebessége 0-tól 40 km/óraig fokozatmentesen egyaránt állítható előre és hátramenetben.

A vágószerszékettárcsás, egyenként 1250 mm átmérővel, négy késsel. A tárcsák alkalmasak 10 cm átmérőjű faanyag letermelésére.

A megfogó- és pántoló manipulátor 2×2 db megfogókarjai nyitott állapotban a vágótárcsák teljes szélességét átfogják. A préstér megtelése után, a megfogókarok 30 cm átmérőre szűkíthetők. A műanyag szalaggal történő pántolás után a karok elfordulnak vízszintes irányba, 90°-os szögben és a karok nyitása után a rőzsekéve a földre kerül.

A gép súlya a traktorral és szerelvényekkel együtt 8,5 tonna. Hossza 7,0 m, szélessége 2,5 m. Teljesítménye 60%-os benőtséggel mellett, elméletileg óránként 80—100 m².

DR. TIHANYI ZOLTÁN, DR. TOMPA KÁROLY (EFE), DR. VERMES LÁSZLÓ (GATE)

A NYÁRASOK ÉS FÜZESEK SZEREPE A SZENNYVIZEK BIOLÓGIAI TISZTÍTÁSÁBAN

A műszaki berendezésekkel, szennyvíztisztító telepeken történő tisztítás háromszor drágább a faültetvényekben való elhelyezésénél és a beruházás költsége is lényegesen nagyobb.

A szennyvíznek a talajban való elhelyezésével nemcsak a szennyező anyagok eltávolítását és ártalmatlanná tételét oldjuk meg, hanem hasznosítjuk a benne levő tápanyagokat, és a vizet is. Elsődleges cél a szennyvíz tisztítása, de amikor a szennyvizet szabályozott és ellenőrzött módon, hidraulikus úton a faültetvény talajára juttatjuk, akkor egyben hasznosítjuk is azt a fatermesztésben. Természetes körülmények között szinte lehetetlen megállapítani a szennyvíz, a talaj, a fa anyag- és vízforgalmát. Ennek tisztázására állítottunk be kísérleteket nagy tenyészedényekben.

Három ismétlésben 3 fajtát, 'I—214' olasznyárat, óriásnyárat és bédai egyenes fehérfűzet ültettünk 220 literes edényekbe. Az egyes kezeléseket városi, ülepített szennyvízzel, ill. ivóvízzel öntöztük két évig a tenyészidőszakban. Kezelések: 1200 mm, 2000 mm, 3000 mm szennyvíz, 1200 mm tiszta víz és öntözetlen, csak csapadék.

Az öntözésre felhasznált, ülepített szennyvizet és a talaj által szűrt vizet havonta egyszer, laboratóriumban vizsgáltuk.

A felhasznált talaj karbonátmaradványos barna erdőtalaj, amelyet kevert állapotban töltöttünk a tenyészédényekbe.

Két év után a kísérletet felszámoltuk és mértük a fák tömegét és kémiai összetételét is.

A talajon átszűrődött szennyvíz tisztulása pl.: nitrogén 97%, foszfor 97%, kálium 91%.

1 kg abszolút száraz föld feletti fatömeg megtermeléséhez elpárologtatott víz: olasznyárnál 363, óriásnyárnál 456, bédai egyenes fűznél 316 l/kg.

Meglepő, hogy a vízkedvelő fűz kevesebb víz felhasználásával hozott létre 1 kg száraz fatömeget, mint a nemesnyárok. A fajlagos vízfogyasztás a legnagyobb kezelésben a legkisebb és itt a legnagyobb a fatömeg.

A három fafaj összehasonlítása csak abszolút száraz fatömegben reális. Mindhárom fafajnál a legnagyobb, 3000 mm/tenyészidőszak szennyvízkezelés adta a legjobb eredményt, a legnagyobb fatömeget.

Az 1200 mm tenyészidőszaki tiszta vizes öntözéshez viszonyítva, az olasznyár 96%-kal, az óriásnyár 118%-kal, a fehérfűz 139%-kal nagyobb fatömeget termelt.

A talajvizsgálati eredmények év eleji és év végi egyenlege a szennyvíztisztulás tendenciáinak megfelelő változásokat mutatja. Megállapítható, hogy a szennyvíz-öntözés hatására a talaj feldúsul a szennyvízben levő anyagokkal.

A bakteriológiai vizsgálatok azt mutatták, hogy az összcsíraszám a talaj által szűrt vízben az eredetinek csak tízezrelékeiben fejezhető ki. A levél és a faanyag kémiai vizsgálata azt mutatja, hogy a fa nem vált szennyezetté nehézfémekkel.

DR. TÓTH SEBESTYÉN (GATE, KOMPOLT)

AZ AKÁC SZEREPE A MEDDŐHÁNYÓK FÁSÍTÁSÁBAN

A külföldi és hazai tapasztalatok alapján a meddőhányók teljes, vagy részfelülete fehérakáccal való erdősítésének hatásait, eredményeit a következőkben lehet megfogalmazni:

- Lehetővé teszi az éktelenkedő tájsebek gyors megszüntetését.
- Az állomány beállásával, felnövekedésével és záródásával párhuzamosan csökken, majd megszűnik a felület pusztulása, eróziója és deflációja. Ennek bekövetkezését a tápanyagellátás biztosításával elő lehet segíteni.
- A mélyreható gyökérzet következtében növekszik a terület vízvisszatartó képessége. A mélybe szivárgó vizek fokozatosan tisztulnak.
- Kedvezőbbé válik a terület mikroklímája.
- Az oxigéntermelés növekedésével javul a levegő minősége. A levélfelület növekedésével jelentőssé válik az állomány pormegkötő képessége is.
- Csökken az erdősített területekhez csatlakozó területek zajszintje.
- Védőhatást fejt ki a közelében levő létesítményekre.
- Az embereknek kirándulásaik során megnyugtató, esztétikus élményt nyújt.
- Gazdasági hasznót biztosít, mint méhlegelő, mint vadgyümölcs-, gomba-, csiga-stb. gyűjtő hely és a vágáskori fahozadékával is.

Ezek alapján megállapítható, hogy a fatípus és telepítési anyag, a termőhely észszerű megválasztásával, a kedvezőtlen adottságok ellenére, az eddig elért eredmények tovább gazdagíthatók, és a fehérakác széles körben alkalmazható a roncsolt területek biológiai rekultivációjában.

DR. BABOS KÁROLY (FKI), DR. HALUPA LAJOSNÉ, DR. MOLNÁR SÁNDOR (EFE)

AZ UJABB AKÁC-, NYÁR- ÉS FŰZ- FAJTÁK BELTARTALMI TULAJDONSÁGAI ÉS FELHASZNÁLÁSI LEHETŐSÉGEI

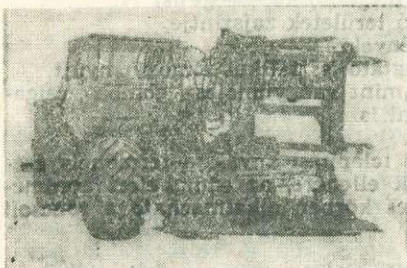
A belső tulajdonságokat jellemző nagyszámú mutató közül a térfogati sűrűség (térfogatsúly) meghatározását tartottuk a legfontosabbnak. Szükség szerint vizsgáltuk az extrakt és lignintartalmat. Ezek ismeretében az összes szénhidrát-értéket számítással is meghatározhattuk. A szárazanyag-produkció becslésére az átlagos mellmagassági körlapnövédék és a térfogati sűrűség szorzataként kapott mutatót alkalmaztuk.

A vizsgált fafajok közül hazánkban legelterjedtebb az akác, amely az összes erdőterület 18,2%-át foglalja el. A nemesített akácfajták műszaki tulajdonságai általában kedvezőbbek, mint a közönséges akácé, mert fájuk homogénebb, fizikai-mechanikai tulajdonságaik egyenletesebbek. *Molnár Sándor* vizsgálatai szerint ki-

emelkedően jó fizikai-mechanikai mutatókkal rendelkezik a „Pénzesdombi” és „Kiskunsági” akác. Halupáné vizsgálatai szerint kiemelkedően jó szárazanyag-produkciójú fajták a „Góri”, „Röjtökmuzsaji”, „Üllői”, „Kiscsalai”, „Szajki”, „Debrecen 3—4”, „Rózsaszín AC”, „Kiskunsági” külön is figyelmet érdemelnek. A „Császár-töltési”, „Appalachia” és „Zalai” jelű fajták kisebb térfogati sűrűsége előnyös lehet forgács- és farostlemezgártásban. A nemesített akácfaajták egyenes, hengeres törzsük és egyenletesebb évgyűrűszerkezetük, egyenes rostlefutásuk miatt, alkalmasabbak furnérkészítésre, bútorigari alkatrészek és építészeti fának.

Babos és Halupáné vizsgálatai szerint a nyárak közül 10 mm feletti átlagos évgyűrűsége van az I—214, OP—229, I—154, I—45/51, Blanc du Poitou, H—381 és a P. alba cv. I—58/57 nyáraknak. Babos vizsgálatai szerint a nyárfajtáknak átlagos rosthossza 0,79—1,27 mm közötti, tehát rövidrostúak. Az óriásnyár abszolút száraz sűrűségének átlagos értéke meghaladják a 400 kg/m³ értéket. Egészséges fája szilárdságra igénybe vett helyeken is helyettesítheti a fenyőket. A korainyár, a Pannónia, a H—381—1 és az OP—229 fajták átlagos sűrűségi értékei szintén meghaladják valamivel a 400 kg/m³ értéket. Az MC, I—273, a BL, az I—154, az I—45/51, az I—45/57 nyárfajták fájának átlagos abszolút száraz sűrűsége meghaladja a 360 kg/m³-t. Burkolati anyagként, fenyőhelyettesítésre is használhatók. Ezenkívül az agglomeráltlap-gyártásban is használhatják faanyagukat. Az OP—229, a Blanc du Poitou, az I—273, a BL, az I—45/51 és a H—328 nyárak becsült szárazanyag-produkciója egyes termőhelyeken eléri, esetleg meg is haladja az I—214 nyárét. Azonos termőhelyeken a különböző nyárfajták kémiai összetétele közelálló, ezért együttes papíripari feldolgozásuk lehetséges.

Babos és Halupáné vizsgálatai szerint kedvező, hogy a vizsgált 7 fűzfajtából 6 esetben nagyobb a fajták térfogati sűrűsége, mint a tesztnek tekintett Bédai egyenes fajtáé (390 kg/m³). A magasabb térfogatsűrűség a fűzfajtáknál is a jobb mechanikai tulajdonságokat vonja magával. A hét vizsgált fajta közül öt fajta szárazanyag-produkciója meghaladja a Bédai egyenesét. Különösen kitűnik nagy szárazanyag-produkciójával a Baranya—Sellye—5 fajta és nagy térfogati sűrűségével a Malomtelelő 157 fajta.

DR. MAROSVÖLGYI BÉLA (EFE),
HUSZÁR ENDRÉNÉ (ERTI)

MINIROTÁCIÓS ÜLTETVÉNYEK KITERMELÉSI TECHNOLÓGIÁI ÉS GÉPEI

A nagy hozamú, nem méretes dendromasszát termelő, ún. „minirotaációs állományok” faanyagának betakarítása műszaki-technológiai szempontból új megoldásokat igényel.

Az alkalmazható technológiát alapvetően

- a tőtől való elválasztást végző géprész működési elve,
- az állomány eredete,
- a további kezelési mód,
- a fafaj,
- a betakarított dendromassza felhasználásának módja,
- az előzőek alapján megválasztott betakarítógép műszaki jellemzői határozzák meg.

A betakarítógép vágószerkezete lehet tárcsás (élezett fogakkal vagy lengőkésekkel) és dob (merev, ill. lengőkésekkel). A vágószerkezet jellege a további kezelési módot a jelentősen eltérő munkaminőség miatt alapvetően meghatározza.

Az állomány, eredetét tekintve lehet ültetvény, ill. sarjzatatott. A fontosabb, valószínűsíthető állományjellemzők a következők:

Megnevezés	Ültetvény az első termelési ciklusban	Sarjaztatott ültetvény vagy egyéb sarj
Élettartam	(év) 1) 2 ... 4	4 ... 6
Tőátmérő d ₀	(cm) 1,5 ... 12	0 ... 16
Magasság H	(m) 4 ... 10	1 ... 10
Egyedszám	(db/ha) 10 ⁴ ... 1,5·10 ⁴	2,3·10 ⁴ ... 3,5·10 ⁴
Hozam Q	(t/ha) 25 ... 50	40 ... 80

Az előbbieken bemutatott jellemzőkkel rendelkező állományok

- döntő-kötegelő vezérgépre, illetve
- döntő-aprító (járva aprító) vezérgépre alapozott technológiákkal takaríthatók be.

Az eddigi hazai kísérletek és a külföldi eredmények tanulmányozása alapján a következő megállapítások tehetők:

- hazánkban az ültetvény és a sarjaztatott minirotaációs állományokkal egyaránt számolni kell;
- a minirotaációs állományokban 45—60 t/ha (esetleg lényegesen több) dendromasszával kell számolni;
- a betakarítás célszerű választéka az apríték, melynek legvalószínűbb felhasználási módja az energiatermelés;
- a betakarítás gépeit külföldön több országban is fejlesztik. A külföldi megoldások számunkra jelenleg rendkívül drágák;
- külföldön újabban előnyben részesítik az egyszerűbb és így olcsóbb gépeket igénylő, ún. rendre vágó, ill. kötegelő technológiákat;
- hazánkban a témához kapcsolódó gépfejlesztést a NEFAG és a KÖTIVIZIG folytat. Az eddigi eredmények még csak kísérleti értékűek. Valószínű, hogy az ágazat jelenlegi műszaki-technikai fejlettségének megfelelően a döntő-kötegelő gépre alapozott technológia áll közelebb az üzemi alkalmazhatósághoz.

DR. HALUPA LAJOS, DR. RÉDEI KÁROLY (ERTI), DR. SZENDRŐDI LÁSZLÓ (EFE)

A MINI- ROTÁCIÓS NYÁRKISÉRLETEK EREDMÉNYEI

Hazánkban a rövid vágásfordulójú nyárültetvények vizsgálatára először 1981-ben, az EFE témavezetésével, az ERTI közreműködésével, az ÁGOK anyagi támogatásával, a Lajtahansági Állami Gazdaság kivitelezésében került sor. A kísérletet 4 nemesnyárklónnal 1×0,5, 1×1 és 1×2 m-es hálózatban, 4 műtrágyadózissal, split-plot elrendezésben állították be, a nemesnyár számára legfeljebb közepes, de inkább gyenge termőhelyen.

Az értékelésbe vont második kísérletet az ERTI és a Helvéciai Állami Gazdaság együttműködésében, a MÉM anyagi támogatásával, 1987-ben, időszakos vízhatású, középmély termőrétegű, humuszos homoktalajon 7 nemesnyárklónnal, 3 ültetési hálózatban, 4 ismétléssel létesült.

A Hanságban az adott termőhelyi viszonyok mellett a műtrágyázásnak mérhető eredménye nem volt.

A lajтахansági kísérletben 1×1 m-es hálózatban 2, ill. 4 éves korban az egyes nemesnyárfajták által megtermelt abszolút száraz tömeg fajtanként: 'OP—229' 15,6 t/ha, 51 t/ha; 'Blanc du Poitou' 9,6 t/ha, 39 t/ha; 'I—214' 8,1 t/ha, 38 t/ha és az 'I—45/51' 7,7 t/ha és 35,0 t/ha.

Helvécián az 1,5×1,0 m-es hálózatú, a 6667 db/ha-ú kísérletben, 2 éves korban megtermelt abszolút száraz tömeg fajtanként: 'BL' nyár 5 t/ha, 'OP—229' 3,6 t/ha, 'I—214' 3,1 t/ha, 'S 298—8' 3 t/ha, 'I—45/51' 2,5 t/ha, 'Blanc du Poitou' 2,5 t/ha, 'Pannónia' 2,3 t/ha.

A hálózat hatása mindkét kísérletben igen jelentős. A Hanságban 4 éves korban az abszolút száraz tömeg az 'OP—229' 1×0,5 m-es hálózatnál 56 t/ha, 1×1 m-es

hálózatnál 51 t/ha, 2×1 m-es hálózatnál 49 t/ha, ugyanez az 'I—214'-nél 46, 38 és 30 t/ha. Helvécián az 'OP—229' klónnal 3 különböző ültetési hálózatban, 2 éves korban az abszolút száraz tömeg az $1,5 \times 0,5$ m-es hálózatnál 5,3 t/ha, az $1,5 \times 1,0$ m-ben 3,7 t/ha, az $1,5 \times 2,0$ m-ben 1,9 t/ha.

Az eddigi kísérletek eredményei szerint a mezőgazdasági művelésből kivont közepes és gyenge nyár termőhelyeken a törzsszám növelésével, a termesztési idő csökkentésével, jelentős dendromassza-növelés érhető el, a hagyományos, tág hálózattal ültetvényekkel szemben.

Az eddigi eredmények alapján további üzemi kísérleteket lehet beállítani, kivéve a nemesnyár számára alkalmatlan termőhelyeken.

Az igen kis növéternél nagyon fontos a termesztési idő helyes megválasztása, mert a mortalitás 1 év alatt igen jelentős lehet fajtától, termőhelytől és ültetési hálózattól függően, elérheti a 30—50%-ot.

A hanságligeti kísérletben 62—80%-os determinációs koefficiensekkel sikerült bizonyítani négy nemesnyár klónnál, hogy a növtér függvényében a fiatal nemesnyarak az asszimptotikus *Boule—Mitscherlich*-függvény szerint viselkednek. Azal szemben, hogy az egyes fák a növtér függvényében nagyobb méretet, fatérfogatot, illetve tömeget érnek el, a hektáronkénti tőszám az egyes fák növtére függvényében teljesen egzakt módon, hiperbolikusan csökken. A két törvényszerűség együttesen határozza meg az adott életkorban a faállomány fatermésének mennyiségét.

Az egyes fák növekedésének térbeli és időbeli determinációja kétváltozós, számítógépes modellezésre kiválóan alkalmas *tér—idő*-függvény modellel jól értékelhető, amely függvény szélesebb körben is alkalmazható.

Ha sikerülne a legnagyobb felhasználó ágazatok üzemeinek gazdaságos szállítási távolságon belüli térségében viszonylag kis területen megtermelt, nagy tömegű aprítékkal a feldolgozóipar és az energetika ilyen jellegű nyersanyagigényét legalább részben kielégíteni, akkor a fajok számára kedvezőbb termőhelyeken optimális vágásfordulóval, nagyobb lehetőség nyílna minőségi és méretes faanyag termesztésére, erdeink minőségének javítására a természetszerű erdőgazdálkodás keretein belül.

DR. ERDŐS LÁSZLÓ (ÁGE)

NEMESNYÁRASOK FELÚJÍTÁSAINÁL ALKALMAZOTT TECHNOLÓGIÁK ÉS ESZKÖZÖK

Az állami gazdaságokban a cellulóznyárasok véghasználata 1980-tól nagy ütemben megindult. A véghasználatokkal egy időben jelentős felújítási kötelezettség jelentkezett. Ebből azonban, elsősorban termőhelyi okokból kifolyólag csak 35—40% alkalmas a nyárfatermesztésre.

A nagyterségi meliorációs munkák és az állományok transzspirációja folytán a talajvízszint süllyedése mindenütt érzékelhető, ami sok esetben megghiúsítja a nyárfatermesztés lehetőségeit.

Van azonban néhány hozamnövelő eljárási lehetőség, melyekkel pótolni lehet a kieső területek növedékét. Mindenekelőtt a fajtaválaszték bővítése kívánatos. Az eddig alkalmazott 'I—214' és az óriásnyár mellett már több új, termesztésre engedélyezett fajttal és ígéretes fajtajelölttel rendelkezünk. Ezek közül is figyelmet érdemelnek *Kopecky Ferenc* hazai nemesítésű klónjai (Pannónia, *Kopecky*) és a balzsamos és az amerikai feketenyár hibridjei (Unal-klónok).

Az eredményes felújításnál a tuskózás és a mélyforgatás elkerülhetetlen. A tuskózás elvégzésére az *Elettari* tuskóforgácsoló látszik a legalkalmasabbnak.

A homoktalajokon alkalmazható az ún. mélygödör-fúrásos telepítési technológia, ahol a 3—4 m hosszú karódugvány a talajvíz zónájába kerül.

Ezzel az eljárással lehet nyárat telepíteni azokon a területeken is, ahová a hagyományos eljárással egyéb más fafajok kerülnének. Az új eljárással az állami gazdaságokban évente mintegy 1000 ha nyárfatelepítés létesül.

A kötött talajokon való felújításoknál előbb gondoskodni kell a talajélet biológiai regenerálódásáról. Ezt 2—3 éves mezőgazdasági előhasználat, köztes műveléssel és tápanyag-utánpótlással lehet elérni. Jelentősen növelhető a fatermés a jövőben, a nyárasok sajátosságait jobban figyelembe vevő állományneveléssel is.

ÚJ NYÁRFAJTÁK TÉRFOGATVIZSGÁLATA

Az ERTI Tiszántúli Kísérleti Állomásán 1985 óta folytatunk vizsgálatokat az új nyárfajták térfogatadataival kapcsolatban. Mérési eredményeink azt bizonyítják, hogy az egyes nyárfajták alakszámai, alakmagasságai között számottevő eltérések vannak. Ez azt jelenti, hogy a *dr. Sopp László* által kidolgozott óriásnyár fatérfo-gattábla használata valamennyi nemesnyárfajtára, az erdőgazdaságban egyoldalú té-vedéseket eredményez (fajtától függően fatérfogát alá- vagy fölébecslése).

1987-ben az 'I-214', 1988-ban pedig az OP-229 fatérfogatfüggvényét készítettük el.

Az 'OP-229' 1972 óta van köztermesztésben. Ebből következően véghasználati ko-rú állományokat még nem volt lehetőségünk vizsgálni. 8–31 cm-es átmérő, 8–23 m-es magassági intervallumban végeztünk méréseket, tehát a függvény használatát is csak itt tartjuk indokoltnak.

Elsődleges célunk a *dr. Király László*-féle függvény paramétereinek meghatározása volt, amelyeket regressziós illesztéssel számítottunk ki.

A függvény általános alakja:

$$v = D^2 \cdot \frac{h^{k+1}}{(h - 1.3)^k \cdot 10^8} \cdot (p_1 \cdot D \cdot h + p_2 \cdot D + p_3 \cdot h + p_4)$$

ahol 'k, p₁, p₂, p₃, p₄' a keresett paraméterek.

Ezeknek megfelelően számított paramétereink az 'OP-229' nyárra a következők:

összesfára: k = 1

p₁ = 2 · 1245

p₂ = -40 · 2486

p₃ = -92 · 6179

p₄ = 5064 · 69

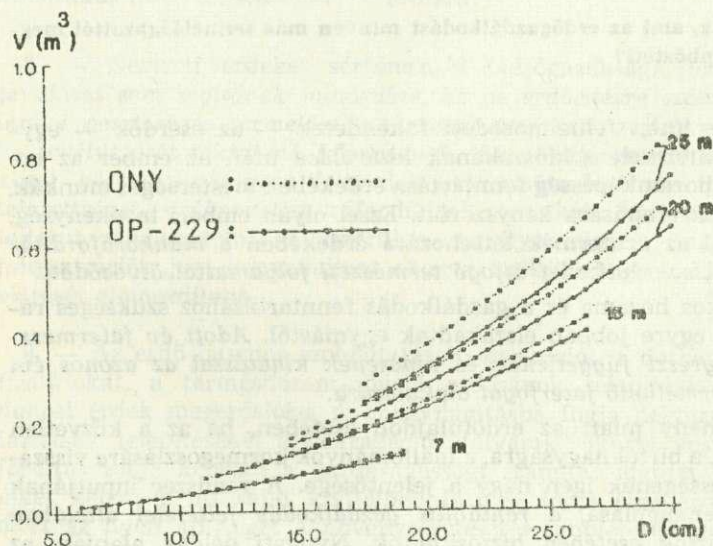
vastagfára: k = 1

p₁ = 5 · 9704

p₂ = -111 · 6850

p₃ = -120 · 7727

p₄ = 4846 · 89

ÓNY és OP-229
összesfatérfogata az
átmérő függvényében
(különböző fámagas-
ságoknál)

Az átmérő és magasság növekedésével egyre nagyobb hibát követünk el ugyan-azon paraméterek alkalmazásával. Ezért szükségesnek tartjuk a köztermesztésre engedélyezett nyárak további térfogatvizsgálatait, hogy minél pontosabban tudjuk megállapítani nyárasaink élőfakészletét.

HATALOM, TULAJDON, HATÉKONY- SÁG AZ ERDŐGAZDÁLKODÁSBAN*

DR. SOMKUTI ELEMÉR

* Megvitatás végett közli a szerkesztőbizottság.

Rendhagyó idöket élünk. A szellemi műhelyekre háruló felelősség fokozódik, hiszen erjesztői, kezdeményezői kell, legyenek a szemléletet alakító vitáknak, a közvélemény gondolatra ébresztésének. Nem tagadhatjuk, mára nagyon időszerű, hogy a holnapért való küzdelmes, nemzeti sorskérdéssé vált gyors átalakulás, útkeresés dolgait szakmánk vonatkozásában is lereagáljuk. Igaz, a hosszú időn át megszokottá vált fogódzkodó, az örökérvényűnek hitt ideológiai vezérfonal ma hiányzik és az nehezíti, sok tekintetben kockázatosá teszi a személyes elgondolások nyilvánosságra hozatalát.

Mit támogassunk hát, merre vegyük az irányt?

Kérdések, amelyekre, ha vitára okot adó is lesz, elengedhetetlen megkísérelni a válaszadást, mert a gondolati alapot nélkülöző cselekvés nem lehet több ismeretlen veszélyeket vállaló sötétben való tapogatózásnál. A jövő, a továbblépés megítéléséhez abból indulhatunk ki,

mi az, ami az erdőgazdálkodást minden más termelőágazattól megkülönbözteti?

Vegyük sorra:

1. — A természetes úton felhalmozódott fakészletek — az őserdők — egyszerű kihasználása, kitermelése időszakának lezárulása után az ember az erdők fennmaradása, a hozamkéesség fenntartása érdekében mesterséges munkák, fatermesztési feladatok ellátására kényszerült. Ezzel olyan emberi tevékenység, munka született, ahol az árutermék létrehozása érdekében a munkaráfordítás egy rendkívül hosszú, sok évtizedet átfogó természeti folyamattal ötvöződött.

2. — Az erdőbirtokos hozama és a gazdálkodás fenntartásához szükséges ráfordítás ettől kezdve egyre jobban elszakadtak egymástól. *Adott év fatermesztési ráfordításai nagyrészt függetlenek és nincsenek kihatással az azonos évi hozamnagyság, a kitermelhető fatérfogat alakulására.*

3. — Fenti körülmény miatt az erdőtulajdon esetében, ha az a közvetlen megélhetést szolgálja, a birtoknagyságra, a faállományok kormegoszlására visszavezethető hozamkéességének igen nagy a jelentősége. A rendszer inputjának és outputjának összehangolása, *a rentábilis gazdálkodás feltételei általában csak nagyobb erdőbirtok esetében biztosíthatók.* Nyugati példák alapján, az ilyen családi birtok 200—2000 ha közötti kell, legyen.

4. — Azok a remények, amelyek a családi tulajdon, a földbérlet, részvénykötvénykibocsátás mezőgazdálkodási jelentőségéhez próbálják mérni a hazai fatermesztés differenciáltabb fellendítésének ügyét, *hiú ábrándok maradnak.*

5. — Az erdőterület növelése, mezőgazdasági földeknek erdőként való hasznosítása kifejezetten árutermelési megfontolásból se korábban, se ma nem tekinthető szűken vett tulajdonosi érdekeknek. *Olyan, hosszú megtérülési időt követelő befektetés ez, amelyre — az elmúlt 40 év tükrözi — csak a közérdeket szem előtt tartó állam vállalkozhat.*

6. — Arra kell felkészüljünk, hogy gazdálkodásunkban a tulajdonlás és szervezeti rendszerek bármilyen új formái mellett *sem remélhető az állami költségvetésnek az erdőterület-növelés terhei alóli mentesítése, költségeinek érzékelhető formájú csökkentése.*

7. — A valóságos tulajdon, tulajdonos törvényesítésével a termelőszövetkezetek erdőtelepítési tevékenységének jelen formájú, azaz állami célcsoportos beruházási keretből való finanszírozása már csak azért sem maradhat változatlanul, mivel az állam korábbi, közvetlen hatalomgyakorlása, a gazdálkodás minőségét, színvonalát meghatározó előírásai várhatóan törvényileg tiltott beavatkozásnak fognak minősülni. *Az állam tehát vagy tulajdonjogot szerez bevitt tőkéje erejéig, vagy a tsz beerdősítésre váró területeit kell, megszerezze, megvegye, mielőtt azon erdőt létesítene.* Ezzel nem arra kívánunk utalni, hogy a nem állami tulajdonú erdőkben az erdőterv szerinti gazdálkodást meg kell szüntetni. Arról van szó, hogy a tervek előírásai a gazdálkodó, a tulajdonos érdekei, anyagi lehetőségei figyelembevételével kell, készüljenek. Ezért csak minimális követelményeket meghatározó előírásokat lehet majd államilag számon kérni. A tulajdonos szabad elhatározására fog tartozni, hogy előnyeit felismerve, milyen belterjességű gazdálkodást ítél érdekeit legjobban kielégítőnek. Fontos lenne, hogy önámítás nélkül gondoljuk végig, távlati céljaink maradéktalan megvalósítása érdekében szükségessé vált az állami erdőtulajdon dinamikus növelésének előtérbe állítása.

8. — Nemzeti érdeket sértőnek, a mezőgazdasági termelés hatékonyságjavulását *sem segítőnek minősülne, ha az erdősítésre szánt összegekkel az állam a veszteséges termelőszövetkezetek átmeneti, rejtett megsegítését, szociális segélyezését tekintené feladatának.* Az anyagi gondokkal küszködő szövetkezet bármilyen szigorú feltételek betartására is tenne ígéretet, vállalna kötelezettséget, erdőnevelési ráfordításait, munkáit kényszerhelyzetében szüneteltetni, elhanyagolni kényszerülne. Az ilyen ügyek rendezése rengeteg adminisztrációt, jogi bonyodalmat okozna anélkül, hogy a kitűzött gazdasági cél elérését előmozdítaná.

9. — Az erdő hasznos szolgáltatásait, az eróziót, a deflációt megfékező védőfásításokat, a terméshozam-növelő erdősávok telepítését a valóságos tulajdonosi érdek megerősítése új megvilágításba fogja helyezni. Véderdők, védőfásítások telepítésénél a degradációs folyamat okozta veszteség és többleráfördítés fogja képezni a gazdaságossági számítás alapját. Ahol ez magas értéket képvisel, ott saját kivitelben is meg fogja érni erdőtelepítést tervezni, mert az ilyen költséget a növénytermesztés többleteredménye többszörösen is vissza fogja téríteni. A gazdálkodók ilyen elhatározását az állam célszerűen úgy ösztönözheti, ha a kivitelezést kedvezmények nyújtásával (ingyenes csemete), vagy adóelengedéssel segíti. Az erdőtervényben előírható lenne, hogy az ilyen védőfásításhoz minden, az erdőtelepítéssel előnyhöz jutó szomszédos tulajdonos anyagilag hozzájárulni köteles.

10. — Kiváló növekedést biztosító termőhelyeken, kimondottan fatermesztési céllal, *gyorsan növő fajok faültetvényeinek a létesítése, állami pénzforrás, hozzájárulás igénybevétele nélkül is kifizetődő lehet.* Az ilyen ültetvények létesítési költségeihez az államnak csak akkor kellene kedvezményeivel hozzájárulnia, ha erre, vagy csereterületére (váltógazdálkodást feltételezve) a tulajdonos erdő művelésiágot jegyeztetne be.

11. — Az önkéntes erdőtulajdon-vásárlás várhatóan nem válik vonzó tőkekihelyezési, -befektetési megoldássá. Több a valószínűsége annak, hogy *sor fog kerülni vágáskorhoz közelálló, faállományrészletek lábán való értékesítésére, vásárlására.* Ez az erdőtulajdonost olyan mozgástérhez, olyan pénzforráshoz juttatja majd, amivel beruházásait előbb valósíthatja meg. Az értékesítés okozta haszonkiesést okos fejlesztéssel nemcsak pótolhatja, de versenyképessége javításával, kunjunkturális lehetőség kihasználásával túl is haladhatja. A tőkéjét elhelyező vevő vásárlási szándékára is többféle okot lehet felsorolni. Szándékát motiválhatja az infláció miatti tőkeátmentés szándéka, a tőkehozadékra, a kereslet árfelhajtó hatására való spekulálás, de lehet alapanyaggyőjainak csökkentése, biztonsági tartalék képzése faipari üzeme számára.

12. — A környezet megóvását is magában foglaló társadalmi érdekünk, hogy a tulajdonformák gazdagodása, a jogi szabályozás reformálása ne vezessenek a gazdálkodás elaprózódásához, ne idézzék elő a már meglevő erdőterület és élőfakészlet értékcsökkenését se. A bérleti viszonyban, családi vállalkozás, gmk formájában elképzelt munkák itt nem vonatkozhatnak a gazdálkodás egészét átfogó (vetéstől aratásig terjedő) tevékenységi körre, hanem csak ennek egy vagy több, jól elkülöníthető, meghatározott idő alatt elvégezhető részére. *A tulajdonviszonyokhoz való szoros kapcsolódás nem feltétele az erdőgazdasági munkák vállalkozási alapra helyezésének.* Állami vállalatok, az EFAG-ok szervezeti rendszerén belül nagy előrelépést jelentene, ha a fatermesztési feladatok, erdőművelési teendők vállalati szervezeti részlegei fokozottan önálló-sulhatnának, a fakitermelő és fafeldolgozó részlegekkel, üzemekkel piaci árukapcsolat jellegű kapcsolattartást alakíthatnának ki. Előbbiek a tőkehozadék és favagyon gazdagítása, utóbbiak a piaci verseny, a nyereség, a hatékonyabb munka érdekeltiségi alapon tevékenykedhetnének, évente kialakított, közös kompromisszumok alapján.

Szakmai kérdésekben járatlan körökben talán csodálkozást vált ki, hogy

a „nyitás” jelszavával mi az állami erdőtulajdon növelését, gazdálkodáson belül a fatermesztésnek állami vagyonkezelő szervekre bízását szorgalmazzuk.

Szakvéleményünket talán elegendő *Kaán Károlyra* emlékeztetni, vagy azokra a szakemberekre, akik 1945 előtt hangot adtak a nagyüzemi (állami) erdőgazdálkodás szükséges kiterjesztésének hazánkban. Bármennyi akadály leküzdésével is járjon, ezeknek a gondolatoknak érvényt kell szerezniük. Meg kell értetnünk, hogy

az erdőgazdálkodásra — hivatalos megítélésétől függetlenül — a mezőgazdasági növénytermesztés szabályai nem húzhatók rá, a hatékony gazdálkodásnak itt mások a feltételei.

AZ ERDŐTERVEZŐK SZOCIOLÓGIAI VIZSGÁLATA

Az Országos Erdészeti Egyesület szociálpolitikai szakosztálya szociológiai munkabizottsága 1987 novemberében elhatározta, hogy ismét napirendre tűzi az erdőtervezők élet- és munkakörülményeinek vizsgálatát. Ez a vizsgálat illeszkedett egyrészt dr. Tóth Árpád és munkacsoportja (NME) által végzett műszaki értelmiségi kutatáshoz, másrészt dr. Szentkuti Ferenc 14 évvel korábbi, hasonló munkájához. Ilyen szempontból összehasonlítható jelelő az általam végzett vizsgálat, amelyben egy 49 kérdést tartalmazó kérdőívet küldtünk ki az irodákhoz. Tartalmuk szerint a következő területekre vonatkoztak a kérdések: személyi adatok, lakásviszonyok, tanulmányok (szakképzettség, nyelvismeret), életmód (életkörülmények, anyagi javak, hobbi), a terepi munka, a feldolgozó munka, szakmai presztízs, munkahelyi légkör.

Már a kérdőív szerkesztésekor és a technikai előkészítés fázisában megmutatkozott némi averzió a kérdőíves felmérésről, illetve magáról a vizsgálatról. Volt, aki személyesen hozta be válaszáat, mivel a vezetőn keresztül való visszaküldést nem tartotta jó módszernek. Vele együtt többen kifejtették aggályukat, hogy szinte felesleges ez a vizsgálat, úgysem történik változás, hasonlóan, mint a korábbi felmérések során.

Ehhez csak azt tudom hozzátenni, hogy a szociológia — mint a valóságot feltáró társadalomtudományok egyike — alapvető feladata nem a beavatkozás, a konkrét, operatív cselekvés, hanem a tényeken alapuló helyzet feltárása, elemzése és javaslattevés. A hatalom (politika, vezetés) dolga, hogy ennek alapján döntsön és intézkedjen. A tudományt és a politikát tehát más motiválja és érdekli, ezért a mércejük is más. Míg a tudományt az igazság, addig a politikát a siker alapján méri. Sajnálatos módon az emberek gondolkodásmódjában ez egybeesés jelenik meg, és a kérdőívekkel szembeni averzióban is a hatalom (politika) elleni tiltakozás jellegű. Erre az elvi kérdéskörre azért tértem ki, mert ezen viszonyhelyzetek tisztán látása segíthet más társadalmi összefüggések, jelenségek, problémák feltárásában és megoldásában is.

A vizsgálat eredményei

A 110 kiküldött kérdőívből 73 érkezett vissza. Közülük 70 férfi és 3 nő válaszolt. A megkérdezettek 80%-a 45 év alatti, legtöbben 31–35 év közöttiek. Nő, illetve házasság: 84%.

Lakásviszonyok: 22% él első lakóhelyén, 45% a második vagy harmadik, a fennmaradó ennél több helyen élt már. Az átlagos lakásterület 50–70 m² közé esik, 2 vagy 3 szobás. Legtöbben (43 fő) tanácsi tulajdonú lakásban laknak. 59%-uknak nem segített az iroda a lakáshoz jutásban.

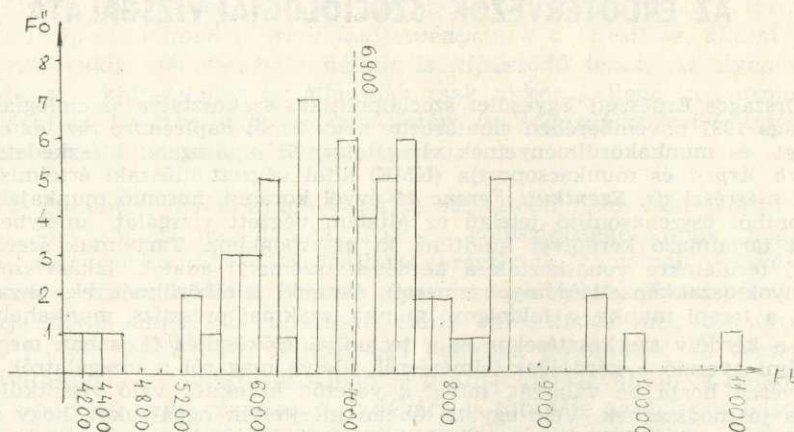
Szakképzettség: Az erdőrendező 44%-a erdőszaktanár, 48%-uk okleveles erdőmérnök, illetve szakmérnök. Középfokú nyelvvizsgáló 3 főnek van. Folyékonyan olvas, illetve beszél oroszul 12%, németül 22%, angolul 8%, franciául 1 fő.

Az anyagi javak közül itt most csak a fizetést emelem ki. Az átlagfizetés 6900 Ft, amely 11 000 Ft és 4200 Ft szélső érték között oszlik meg (1. ábra). Összehasonlításképpen: az említett 5000 fős mérnökminta legalacsonyabb fizetése 7200 Ft, legmagasabb 19 800 Ft.

A terepi munka jellemzői:

	1974	1988
Hetente jár haza a szálláshelyről	76%	22%
Naponta jár haza a szálláshelyről	24%	44%

Amíg 1974-ben az üzemtervezők 49%-a hivatali gépkocsival, 22%-a hivatali motorral, 16% autóbusszal vagy vonattal jutott ki a munkahelyre, addig 1988-ban szinte mindenkit üzemi gépkocsi juttat ki. A szálláshelyek világítása, tv—rádió-ellátottsága 80%-os. Vízellátásuk 55%-ban kúttal vagy vízvezetékekkel van megoldva, 10%-

1. ábra. Fizetés szerinti megoszlás

ban forrás, 20%-ban hidrofor révén. A szálláshely és a terepi munkahely távolságát 5 km-en felülinek adták meg 36-an, 4,1–5 km közöttinek 14-en. Az emelkedő egészségkárosodások okát magyarázza (pl. a gyomorfekély és egyéb gyomorbetegségeket) az a tény, hogy a terepi munka alatt a tervezők 67%-a hideg ételmezt fogyaszt, s az ételmezt legtöbbször 2–4 km távolságból szerzik be.

Milyen betegségek, egészségkárosodások fordulnak elő? — Első helyen a gyomorpanaszok (gyomorfekély) állnak (13 eset), majd az ízületi bántalmakat (10 eset), a reumát (6 eset), aranyeret, visszert és a különböző lábsérüléseket említik. Két motorbaleset is előfordult, amelyek közül az egyik 20%-os rokkantságot okozott.

A *feldolgozó munka* időszakának körülményeiről rövidebben írok, mivel nem ez a domináns a szakma problémái közül. Elsősorban a számítástechnikai eszközökkel való ellátottságot ítélik gyengének. Az étkezés megoldását 30%-ban megfelelőnek, 44%-ban nem megfelelőnek ítélik.

Hogyan látják szakmájuk helyzetét? — Az alulról kezdődő létrán a következő megoszlásban ítélték meg az erdőtervező szakma megbecsülését:

fokozat	1	2	3	4	5	6	7
válaszok száma	14	15	27	7	7	3	—

Azt hiszem, hogy ez a válaszmegoszlás sok mindent megmagyaráz, és sűrítve fejezi ki azt a helyzetmegítélést, amelynek összetevői komplexek és egyben aggasztóak. Hogy mik húzódnak meg emögött? Csak néhány jellemző indok: Anyagi és erkölcsi megbecsülésük alacsonyabb, mint az erdészeti ágazat többi dolgozójának. Sokakat letör az a tapasztalat, hogy a tervet idővel tudtuk nélkül megváltoztatják, ugyanakkor a közvélemény kétkedéssel fogadja munkájuk eredményét. Képviselő szervük nincs. Szakmai munkájukban kb 50% érzi magát sikeresnek. Kudarcaik okait így rangsorolhatjuk:

1. szervezési, bürokratikus mechanizmus (26),
2. rossz munkahelyi légkör, illetve az egyéb (11–11),
3. igazi mérnöki probléma hiánya (9),
4. rossz vezetési stílus (7).

„Milyen megoldást javasol az erdőtervezésben dolgozók előrejutási lehetőségeinek növelésére?”

kérdésre nagyon sok és hasznos javaslat érkezett. Ezek közül most csak a legdominánsabbakat említem.

Mivel sok helyen (más szakmai ágazatban is) erdőszaktikusok töltenek be erdőmérnöki beosztásokat — gyakran több éve, évtizede megbízható, hozzáértő mun-

kával — előreléptetésüket nem tudják megoldani, mivel nincs levelező erdőmérnök-vagy üzemmérnök-képzés. Javasolják többen a speciálisabb graduális, vagy posztgraduális képzést.

Béremelést, illetve teljesítménybérezést javasolnak. Vagy: „Lehetne címekeket osztani, ha ezekhez pénz is tudnának juttatni. Az erdőfelügyelőknél pl. van főfelügyelő. Akik nem lehetnek pl. csoportvezetők vagy igazgatóhelyettesek és hosszú — mondjuk, 25 év — munkaviszonyuk már van, kapjanak valamilyen címet és egyúttal erőteljesebb fizetésemelést.”

A különböző szakmai kapcsolatok viszonyát (gazdálkodókkal, felügyelőséggel, a szolgálat központjával) mindenki másképp látja, illetve értékelte. Általában a gazdálkodókkal való kapcsolatot jónak, illetve megfelelőnek, a felügyelőséggel megfelelőnek vagy kritikussnak, míg a rendezőség központjával sokan gyengének, egyoldalúnak ítélték.

A munkahelyi légkör fontos körülmény: Legtöbb tervezőnek ez az első munkahelye (33%), második munkahelye 25%-nak, míg 15%-nak a harmadik. A dolgozók legnagyobb része a szakmai érdeklődés miatt került jelenlegi munkahelyére. Lényeges a vezető és a beosztottak kapcsolata. Az ellentétpárok közül rendezőségként a következő a jellemző: Budapesten megértő, Debrecenben demokratikus, Miskolcon buzdító, Pécsen nyílt, kiegyensúlyozott, Egerben megértő, Vácott megfontolt, Szegeden megértő, Kaposváron demokratikus, Zalaegerszegen bezárkózó.

A körülmények, illetve a szakma gondjai ellenére, 80% még sokáig maradna jelenlegi munkahelyén, s mindössze ketten voltak, akik „egyáltalán nem akarnak ott maradni”. Munkahelyi helyzetük válaszmegoszlása:

Fokozat	1	2	3	4	5
1. Munkaszervezés-elosztásban	3	—	5	9	2
2. Munkatársaihoz való viszonyban	7	3	9	12	6
3. Erkölcsi megbecsülés terén	34	17	31	31	15
4. Anyagi megbecsülés terén	22	38	21	18	33
5. Vezetőjéhez való viszonya terén	4	14	6	3	15

Szinte általános, hogy az anyagi megbecsülést 7000 Ft-ig közepesnek, efölött jónak értékelik. Még a 11 000 Ft sem kap legjobb értékelést. Már az előbbi adatokból is megfigyelhető, hogy az anyagi megbecsülés mértéke erősen hozzákapcsolódik az erkölcsi megbecsülés fogalmához.

Gyakorlatilag a fizetéstől függetlenül csaknem mindenki elhagyná a munkahelyét magasabb fizetésért. Utána következik a több otthon „töltött időért” előny, majd a „közelebbi munkahelyért” indok.

Megállapítható volt olyan korreláció — többek között —, hogy pl. aki 5-ös fokozattal értékelte a megbecsülést, pozitívnak a vezetőivel, gazdálkodókkal és a felügyelőséggel való viszonyát, a szolgálat központjához fűződő viszonyát gyengének értékelte.

Összegezés helyett

inkább azt emelem ki, hogy az elmúlt vizsgálat eredményeihez (tényeihez) képest a mostaninál áttevődött a hangsúly a terepi és munkahelyi körülményekről az általánosabb egzisztenciális (elsősorban anyagi), valamint a szakmai-szervezeti kérdésekre.

Szándékosan nem teszek javaslatot — bár egy tisztességes szociológiai vizsgálatnak ez szerves velejárója —, mert a szakma az érdekszervezet (OEE, MTESZ, szakszervezet stb.) irányítóinak éreznie kell, hogy mit kell tenni konkrétan a szakma megbecsülésének érdekében. A nem létező, vagy nehezen előteremthető anyagiakon kívül — a szakmai érdekek politikai-gazdasági érdekek elé helyezésével, a szervezeti rendszer átgondolt, nem öncélú, a nem csak létszámleépítésben gondolkodó, világos szakmai kompetenciájú megváltoztatásával lehet elérni ennek a szakmai rétegnek a más mérnökréteghez is viszonyított élet- és munkakörülmény-javítását. Ezúton ajánlom fel a vizsgálat teljes anyagát, amelyből részletesebb és mélyebb információk nyerhetők.

DR. LÜKŐ ISTVÁN

AFRIKA ERDŐGAZDASÁGÁRÓL

SZODFRIDT ISTVÁN

Afrika ugyan távol esik hazánktól, azonban felgyorsult világunkban nem egészen valószínűtlen annak a feltételezése, hogy az afrikai erdőgazdálkodás lehetőségei befolyásolhatják a magyar erdőgazdálkodást, de legalább az erdészeti oktatást, hiszen évente több afrikai diák szerez diplomát egyetemünkön. Ezekre hivatkozással tartom szükségesnek, hogy az afrikai erdőgazdálkodásról rövid helyzetképet vázoljak fel és ebből adódóan a hazai, afrikaiakat érintő szakoktatásra vonatkozóan javaslatokat tegyek.

Az afrikai erdőgazdálkodás helyzetéről jó képet formálhatunk az Erdészeti Kutatóintézetek Nemzetközi Szövetségének, a IUFRO-nak, a IUFRO News (IUFRO Híradó) című kiadványának 1987. évi 57. számában közöltekéből. Ezt felhasználva és támaszkodva egyéb szakirodalmi ismereteimre, szeretném az áttekintést megadni.

Az afrikai erdőgazdálkodás problémáit aligha érthetjük meg, ha előzetesen nem ismerkedünk meg azokkal a gazdasági, társadalmi körülményekkel, amelyek a gazdálkodást alapjaiban befolyásolják és amelyek nélkül nem tehetünk semmi érdemleges előrelépést az ügyben. A hivatkozott írás az effajta gondokat címszavakban leírta a következőkben foglalja össze:

- alapvető gazdasági fejlesztés lehetőségei pénzhány, szakemberhiány és egyéb okok miatt nagyon korlátozottak,
- az egészségügyi ellátottság rendkívüli mértékben elmaradott,
- hiányoznak a megfelelő szakoktatás feltételei mind felszerelésben, mind személyi vonatkozásokban, ezek miatt kevés a középfokú képzettségű, tehát a kivitelezésben nélkülözhetetlen, irányítókészségű szakember, kevés a szakmunkások száma is,
- az élelmiszer-termelés a szakterületen földhasználat és elmaradott módszerek miatt kis hatékonyságú,
- a klimatikus adottságok kedvezőtlenek, vagy túl sok a csapadék vagy túl kevés, ezzel összefüggésben gyengék a rendelkezésre álló területek talajadottságai, igen gyakran az erózió és defláció okozta talajpusztulás állja útját a fejlesztésnek,

- előrehaladott a sivatagosodás folyamata,
- az elmaradott körülmények között élő lakosságnak nincs a főzéshez szükséges tüzelője, e miatt a meglévő bokrokat is kivágják, ezzel fokozzák a talajpusztulás veszélyét,
- a legeltetést igen gyakran csak a gyenge fejlettségű erdők lombjának lerágásával tudják megvalósítani, ez újabb talajpusztulást idézhet elő.

Ezek után tekintsük át az erdőgazdálkodás lehetőségeit. Két nagyobb csoportot kell e vonatkozásban elkülönítenünk, nevezetesen a humid esőerdők övezete és a száraz, igen gyakran zárt erdőkkel sem borított savannás területek erdőgazdálkodási gondjai között kell különbséget tennünk. A kétféle adottság erdőgazdaság-fejlesztési lehetőségei gyökeresen eltérnek egymástól. Célszerű hát, ha ezek szerint szólunk róluk.

A *tropusi erdőket* a fajgazdagság jellemzi, ám ezek közül ki kell még választani azokat a fafajokat, amelyek módszeres gazdálkodásra lehetőséget nyújtanak és fájuk is hasznos árucikké válhat a kitermelés után. Hiányoznak az alapvető biológiai és erdőművelési ismeretek ezen fafajok szakszerű és hatékony kezelésére. Főként a felújítások módszere kíván alapos kísérletező munkát. Fontos feladat a biotopok, valamint az erdőkben felhalmozódott génkészletek tervszerű és módszeres megőrzése, megtartása, a generáció megfigyelése. Ebben a térségben tehát jelentős szerepet kaphat a dendrológia, a talaj és a klíma elmélyült ismerete, az ebből fakadó termőhelyismeretek szélesítése, továbbá a nemesítés, genetika és erdőművelés alapvető vívmányainak kísérleti bevezetése, kipróbálása.

A *száraz területeken* az előbbivel ellentétben, nem a fatermesztés az erdőgazdálkodás fő célja, hanem a különféle védelem megvalósítása, elsősorban a talajvédelem, a defláció elleni védelem és ezzel a sivatagosodás megállítása, visszaszorítása. Itt az előzőhöz képest nem a természetes erdők természetszerű kezelésének kialakítása, hanem az ültetvényes gazdálkodás eljárásai kaphatnak szerepet. E vonatkozásban elsősorban meg kell keresni a szóbajöhető

gyors növekedésű fafajokat, ezek termesztéstechnikai vonatkozásait ki kell dolgozni, valamint foglalkozni kell a megtermelt fa primér fáválasztékká, másodlagos feldolgozott terméké alakításának feltételeivel is.

Mindkét térség számára fontos a szükséges erdészeti szaporító és ültetési anyag előállítása. Ezért a génmegőrzés keretében gondoskodni kell a kiválasztott és a termesztés tárgyául szolgáló fajok mag- és dugványanyagának megtermeléséről, a csemetekerti technológiák elsajátításáról. Meg kell ismerni továbbá a kiválasztott fajok alapvető biológiai és növekedési sajátosságait is. El nem hanyagolható kérdés a talajok termőképességének megőrzése.

A felsoroltakon kívül gondolni kell az erdők mellékhasznóvételeinek megfelelő alakítására is. Vagyis a különböző ehető termékek, gyümölcsök, gumi, olaj stb. termelésére is. Sajátos afrikai, bár más, kontinensünkön kívüli térségekben is jelentkező probléma, a mezőgazdálkodás és a legeltetés, valamint az erdőgazdálkodás „békés együttélésének” megteremtése, technikai megoldásának helyes megválasztása, vagyis az agro-erdőgazdálkodás és silvo-pasztorális gazdálkodás feltételeinek, alapvető gazdálkodási elveinek kidolgozása.

A megtermelt fa jelentős részét a helyi szükségletek kielégítésére kell felhasználni, ezért elsősorban a nagymérvű erdőirtások megfékezését a tüzelőellátottság megteremtésével lehet megoldani. Erre a célra a faszéntermelést tartják jó eszköznek, a faszénítés ipari üzemi vagy hagyományos módszerű megoldása szintén még elterjesztésre váró feladat.

Fentiekben rövid áttekintést készítettem az afrikai erdőgazdálkodás sajátosságairól. Hadd tegyek hozzá néhány megjegyzést a hazánkban folyó, trópusi területek részére végzett szakemberképzés igényeivel kapcsolatosan. A közép-európai erdőgazdálkodás módszereivel Afrikában nem sok sikert lehet

elérni, ezért törekedni kell az ilyen továbbképzésre hozzánk érkező diákok részére olyan alapvető ismeretek megtanítására, amelyek birtokában saját, otthoni problémáik megoldásához hozzá tudnak fogni, vagy legalább meggyőzőhetik otthoni vezetőiket ezek szükségességéről és hatékony intézkedéseket kérhetnek a korszerűsítés érdekében.

Az jár el jól, aki nem segélyszállítványokkal kívánja az elmaradottságot leküzdeni, hanem az ottani emberek kiképzésével, szakismeretek megtanításával szolgálja a fellendülés lehetőségeit. Ezért az alább felsorolt tárgyak alapismereteit kellene elsősorban megtanítanunk az afrikai és egyéb fejlődő országokból hozzánk érkező diákok számára: dendrológia, nemesítés, genetika, szaporítóanyag-termesztés, termőhelyismeret, ökológia, erdőművelési alapismeretek, fafeldolgozás alapjai, faismeret. Ha megfelelő vizsgálati eljárások ismeretére kiképezzük ezen hallgatóinkat, akkor sokat tettünk értük, náluk tehát a hangsúly eltolódik a tudományterületek alapjai felé és kisebb fontosságot kell adnunk az ezekre épülő közép-európai térségek gazdálkodásában közvetlenül gyakorolható eljárásoknak. A feladat nem éppen könnyű, hiszen alapos szelektálásra van szükség az ismeretek körében, de enélkül — úgy vélem — csak a feladatok listáján pipálhatunk ki egy-egy tételt, ám érdemben kevesebbet adtunk.

Összefoglalva tehát: az afrikai térség problémáit trópusi esőerdők és száraz területek térségeire bontottan kell meghatározni, ennek kell alárendelni a nálunk tanuló diákok tanügyi követelményeit és e vonatkozásban inkább alapvető eljárás-technikai ismereteket kell nekik oktatnunk, semmint ezekre épülő gyakorlati megoldásokat, amelyeket hazájukba visszatérve alig tudnak majd hasznosítani az eltérő fajok, eltérő termőhelyi adottságok, eltérő műszaki színvonal, gyengébb szakember-ellátottság és egyéb feltételek híján.

A lapban megjelent tanulmányok szerzői: dr. Lükő István egyetemi adjunktus, EFE, Sopron; dr. Somkúti Elemér tanszékvezető egyetemi tanár, EFE, Sopron; dr. Szodridt István tanszékvezető egyetemi tanár, EFE, Sopron; a kивonatokban ismertetett előadásokról részletesen az Erdészeti Tudományos Intézet, Budapesten tájékoztathat.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK

Rovatvezető: Gáspár-Hantos Géza

SZAKOSZTÁLYI ALLÁSFOGLALÁS az ERDŐMŰVELÉS és ERDŐHASZNÁLAT GYAKORLATÁNAK és EGYETEMI OKTATÁSÁNAK ÖSSZSHANGJÁRÓL

Az OEE erdőművelési és erdőhasználati szakosztálya az immár hagyományossá vált közös rendezvényeik sorában, 1989. évben az erdőművelés és az erdőhasználat oktatásának és fejlesztésének célszerű irányait tekintette át, illetve vitatta meg. Alapvető feladatnak tartottuk, hogy a szakmánk e két döntő ágazatában már az oktatásban is a szakmai együttműködés és együvé tartozás legyen tevékenységünk alapja. Rendezvényünket Sopronban, egyetemünk tanácstermében tartottuk harminc résztvevővel.

Dr. Andor József, az erdőhasználati szakosztály vezetője, már megnyitó szavaiban is hangsúlyozta: „Legyen e mai rendezvényünk is további mérföldkő a közös úton, amikor az oktatást állítjuk a középpontba”. Köszöntötte a rendezvényt dr. Marosvölgyi Béla mb. dékán és tájékoztatást adott az egyetemi oktatás folyamatában levő reformjáról. Biztató hírként hallottuk, hogy a szaktárgyak elméleti és gyakorlati óraszámainak növelését tervezik.

A nagy érdeklődéssel várt vitaindító előadásokat dr. Csesznák Elemér egyetemi tanár és dr. Rumpf János egyetemi docens tartották: „Az erdőművelés, fahasznált oktatása a gyakorlati végrehajtás összhangjának elősegítésére” címmel.

Az előadásokat követő vita során hozzászólásaikkal, észrevételeikkel, javaslataikkal segítették az anyag teljesebbé tételét: dr. Tompa Károly, Ormos Balázs, dr. Békky Albert, dr. Rácz József, dr. Herpay Imre, dr. Marosvölgyi Béla, Bogdán József, dr. Páll Miklós, dr. Balogh Zoltán, Szendrői János, dr. Pethő József, dr. Andor József.

Az előadások és hozzászólások alapján a rendezvény résztvevői az alábbi kérdésekben foglaltak egyetemesen állást:

- A két ágazat egymásrataltsága nemcsak az elő- és véghasználatokban, hanem az erdőfelújításban is alapvető. A két szakterületen dolgozóknak törekedniük kell — a szakszerűség korlátai között — a társágazat érdekeinek messzemenő figyelembevételére.
- 20—25 éve elkezdődött az erdőművelési eljárások racionalizálása. Az erdőművelés gyakorlatában és oktatásában is — a gépesített előhasználatok érdekében — elvetettük a „korán — gyakran — mérsékelten” elvet és helyébe a „korán — kevésbé gyakran — erősen” lépett, 8—10 éves visszateréssel, úgy azonban, hogy a körlepősszeg a kritikus érték alá ne csökkenjen.
- A racionalizálás további lépései: a szálankénti elegyítés túlzott követelményének elvetése, a hálózat alakítása a gépekhez, a célválasztékos fatermesztés szorgalmazása (ipari erdő).
- Javafák és „V”-fák kijelölése és ezek törzssérüléseinek elkerülése.
- A fakitermelések nem túlzott mértékű térbeli koncentrációja továbbra is végezhető a meglévő erdőrészek nagyságának figyelembevételével.
- A természetes felújítógázások jelenlegi szintje feltétlenül tovább növelendő a racionalizált eljárások alkalmazásával.
- Rendkívüli jelentőséget tulajdonítunk a közös vágástervezésnek és vágásbesorolásnak, a szakszerű jelölésnek, a vágástéri rendnek, a visszamaradó állomány és az újulat védelmének.
- Egyöntetű vélemény volt, hogy a legnagyobb károkozó a túlszaporodott vadállomány, amelynek fokozatos csökkentését alapvető szempontnak kell tekinteni.

- Az erdőművelés és az erdő hosszú távú érdekeit a fahasznalatok során még azokban az esetekben is, amikor ezek az érdekek nem számszerűsíthetők, meghatározó tényezőként kell figyelembe venni. Ugyanis a fahasznalat a nagyobb és változatosabb gépesítettségével mindig jobban tud igazodni az erdőművelés biológiai szempontjaihoz.
- A fakitermelési munkarendszer-változatok közül a szakszerűbb és kíméletesebb munkavégzésre alkalmas megoldások és az egyszerűbb telepeken záruló felkészítés részesítendő előnyben, mert ezek adnak jó egységet az alkotómunkához.
- A mindenkori csúcstechnika bevezetésére csak az erdőművelők és fahasználók együttes és sikeres műszaki, gazdasági és biológiai értékelése alapján kerüljön sor.
- Mindezek eredményes végrehajtására a résztvevők nagyobb részének állásfoglalása alapján a vállalatoknál és erdészeteknél a két ágazat szervezeti összekapcsolása célszerű. Felmerült a két ágazatnak terv- és elszámolási szinten való összekapcsolása is, amely termelési érték és eredmény vonatkozásában együtt szerepeltetné a társágazatokat. A két ágazat harmonikus együttműködéséhez elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk a szakosított kerületvezetés helyett a valamennyi tevékenység egyszemélyi irányítását ellátó kerületvezetői rendszer visszaállítását.

Ezen célok következetes megvalósításához az egyetemi oktatásban az alábbiak kiemelésére kell törekedni:

- A szaktárgyak tervezett óraszám-növelését szükségesnek tartjuk és messzemenően támogatjuk.
- Fontosnak ítéljük a két tárgy elméleti oktatásának további összehangolását.
- A magas szintű elméleti oktatás mellett feltétlenül indokoltnak tartjuk az üzemi feladatokhoz jobban igazodó, komplex gyakorlati oktatás megvalósítását.
- Amennyiben azonos szinten és összehangolt szemlélettel történik az oktatás, akkor várható, hogy a végrehajtás is ellentmondások nélkül, azonos szemlélettel valósul meg.
- E célok érdekében növelni javasoljuk a gyakorlatból érkező előadók szerepeltetését és a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság nagyobb mérvű bekapcsolását a gyakorlati oktatás végrehajtásába. Ugyanakkor meg kellene őrizni a szakanszékek önállóságát, mert ezek adnak jó egységet az alkotó kibontakozáshoz.

Bízunk abban, hogy e rendezvényünk is elősegítette azt a közös célt, hogy a szakmán belül ne a széthúzás, hanem a szakmai együvé tartozás legyen tevékenységünk alapja.

Dr. Andor József
az OEE Erdőhasználati Szakosztály
vezetője

Varga Béla
az OEE Erdőművelési Szakosztály
vezetője

Dr. Csesznák Elemér
egyetemi tanár

Dr. Rumpf János
egyetemi docens

AZ ERDŐ SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA. Elnök: *dr. Solymos Rezső*, a mezőgazdasági tudomány (erdészet) doktora, Budapest; főmunkatárs: *Jérôme René*, Budapest. — Tagok: *dr. Balázs István*, Budapest; *Barátossy Gábor*, Budapest; *dr. Berdár Béla*, Visegrád; *dr. Bondor Antal*, a mezőgazdasági tudomány (erdészet) kandidátusa, Budapest; *Bus Mária*, Veszprém; *Cebe Zoltán*, Szombathely; *dr. Csötönyi József*, Budapest; *Deák István*, Tamási; *dr. Fírbás Öskár*, Sopron; *Gáspár-Hantos Géza*, Budapest; *dr. Göbölös Antal*, Kecskemét; *dr. Herpaly Imre*, a mezőgazdasági tudomány (erdészet) kandidátusa, Sopron; *Kadlicsek János*, Miskolc; *Keszthelyi István*, Budapest; *dr. Király Pál*, Budapest; *dr. Királyi Ernő*, a közgazdasági tudomány kandidátusa, Budapest; *Korbonszky Kazimírné*, Vác; *Krämer Antal*, Pécs; *Lócsey Iván*, Budapest; *Mészáros Béla*, Szombathely; *dr. Rácz Antal*, a mezőgazdasági tudomány (erdészet) kandidátusa, Budapest; *Solymosi József*, Budapest; *Stádel Károly*, Győr; *dr. Szodfridt István*, a mezőgazdasági tudomány (erdészet) kandidátusa, Sopron; *dr. Szikra Dezső*, Visegrád; *Tóth László*, Szolnok; *Varga Béla*, Eger.

